

مهوادی موخه‌ددیر
(مادده بیهۆشکه‌ره‌کان)
و
بلاوېوونه‌وهی له ئێران

به‌فرانباری 1380 (2002)

مه‌دی بدری

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

بەپېۋىستى دەزانم:

رېزو سوپاسى خۆم، ئاراستەى ئەو كەسانە بىكەم، كە لە دەرکردنى ئەم
بەرھەمەدا، ھاوكارىيان كردم.
ھەرۋەھا سوپاسى كاك "تاھىر محمودى" دەكەم بۆ كارى پىت چىنىنى بە
كامپىوتەر

مەدى بدىرى

پیشکەشه:

به گیانی پاکی هاوریی به‌ریزو تییکۆشه‌ر
کاک سه‌ید سه‌لامی عه‌زیزی

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

پیرست :

- 5 پیشهکی
- 8 بهشی یهکه م: مهوادی موخهددیر
- 11 میژووی به رهه م هیئانی مهوادی موخهددیر
- 16 ئەو ناوچه و ولاتانهی که مهوادی موخهددیر به عهه مەل دینن
- 18 مافیوا تافیگه شیمیایی یهکان
- 22 جوړهکانی مهوادی موخهددیر
- 26 شوپنهوار دانانی مهوادی موخهددیر له سهر لهش
- 28 قوناههکانی بهکار هیئان و تووشبوون به مهوادی موخهددیر
- 30 بهکار هیئانی دهرمانه پزیشکی یهکان
- 33 بهشی دووهه م: بلاؤ بوونهوهی له ئیران
- 36 پادهی بلاؤ بوونهوهی مهوادی موخهددیر له ئیران
- 40 هۆیهکانی ئالووده بوونی لاوان به مهوادی موخهددیر
- 42 نهخشی کۆماری ئیسلامی له بلاؤ کردنهوهو په ره پیدانی
- مهوادی موخهددیر دا
- ئامانجهکانی ریژیم له بلاؤ کردنهوهی مهوادی موخهددیر
- دواین وته

پیشه‌کی!

مهوادی موخه‌ددیر ژه‌هریکی مالتویرانکه‌ره، که له ماوه‌ی 21 سالی حکومته‌تی کۆماری ئیسلامی‌دا، به شیوه‌یه‌کی پان و به‌رین له ته‌واوی ولاتی ئێران دا بلاؤ کراوه‌ته‌وه‌و شوینه‌واری له سهر ژیان و پپوهندی‌یه کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌کانی گهلانی ئێران داناوه. به داخه‌وه‌ ئه‌و به‌لایه‌ ته‌واوی سنوره‌کانی برپوه‌وه له ولاتیکی به‌رینی وه‌کوو ئێران دا، به شیوه‌یه‌کی زۆر ئاسایی بلاؤ ده‌بیته‌وه‌و به‌شیککی به‌رچاو له لاوانی ولاته‌که‌مان که‌وتونه‌ته داوی و به تایبه‌تی له کوردستان به بی‌هیچ مه‌ترسی‌یه‌ک له لایهن قاچاغچی‌یه‌کان و عه‌وامیلی رێژیمه‌وه، بلاؤ ده‌بیته‌وه و هیچ سنوریک بۆ به‌کار هینانی له نیۆ لاوان دا نی‌یه. به داخه‌وه‌ ته‌نیا له چوارچێوه‌ی دروشم له گه‌ل ئه‌و به‌لایه‌ موباریزه‌ ده‌کری و رێژیم بۆ خۆی رینگا خۆشکه‌ری ئالوده کردنی لاوان به‌و مه‌وادده‌یه.

له میژه‌ له هه‌ولتی ئه‌وه‌دا بووم که لیکۆلینه‌وه‌یه‌ک له سهر مه‌وادی موخه‌ددیر بکه‌م و ئاکامی ئه‌و لیکۆلینه‌وه‌یه هه‌رچه‌ند کورتیش بی، بجه‌مه به‌ر ده‌ستی هاونیشتمانانی خۆشه‌ویست تا به‌لکوو له‌و رینگایه‌وه خزمه‌تی‌کم کردبی، هه‌ر بۆیه قۆلم هه‌ل مالتی و به موتالا کردن له سهر مه‌وادی موخه‌ددیر و لیکۆلینه‌وه له سهر که‌سانی تووشبوو به مه‌وادی موخه‌ددیر و ئه‌و که‌سانه‌ی که سه‌رو کاریان له گه‌ل مه‌وادی موخه‌ددیر دا بووه.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

دوای چه‌ند مانگ ئەم به‌ره‌مه‌م ئاماده کرد. که له دوو به‌ش دا بی‌شکەش ده‌کری، به‌شی یه‌که‌م له سه‌ر ناسینی مه‌وادی موخه‌ددیر و شوینه‌واری ئەو مه‌واده له سه‌ر له‌ش و چه‌ند باب‌ه‌تیکی دیکه له پی‌وه‌ندی له‌ گه‌ڵ مه‌وادی موخه‌ددیر دایه. به‌شی دووه‌م که پی‌وه‌ندی به‌ ئی‌ران‌ه‌وه هه‌یه، راده‌ی بلا‌و بوونه‌وه‌ی مه‌وادو هۆی تووش بوونی لاوان و هه‌روه‌ها نه‌خشی کۆماری ئیسلامی و ئامانجه‌کانی ئەو رێژمه له بلا‌و کردنه‌وه‌ی مه‌وادی موخه‌ددیر له ئی‌ران دا، ده‌خه‌ینه به‌ر باس تا گه‌لانی ئی‌ران به‌ تابه‌تی خه‌لکی کوردستان زۆرتر ئاگاداری سیاسه‌تی چه‌په‌ل و دوور له هه‌موو ئینسانیه‌تی کۆماری ئیسلامی بن.

هیوادارم هاو‌نیشتمانی خۆشه‌ویست به‌ خۆیندنه‌وه‌ی ئەم به‌ره‌مه له زیانه‌کانی تووشبووان به‌ مه‌وادی موخه‌ددیر زۆرتر ئاگادار بن، و لاوان له‌و مه‌ترسی‌یه ئاگادار بکه‌نه‌وه. با هه‌موومان پیکه‌وه بۆ وریا کردنه‌وه‌ی لاوان و دژی ئەو سیاسه‌ته نائینسانی‌یه‌ی کۆماری ئیسلامی تی‌بکۆشین و عه‌وامیل و به‌رپۆه‌به‌رانی ئەو سیاسه‌ته ریسوا که‌ین.

مهدی بدری

به‌شی یه‌که‌م:

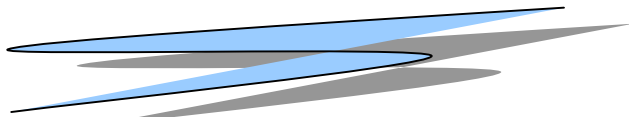
مهوادی موخه‌ددیر

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

میژووی به رههه م هیئانی مهوادی موخه ددیر

مهوادی موخه ددیر (ماده بیهۆشکه رهکان) مهوادیکی شیمیایی، که به کار هیئانیان ده بیته هۆی وه نهوز هاتن و خه و لی که وتن و بی ئاگایی و ههروهه نه هیشتنی ئیش و ئازارو به ره به ره، شوینه وار له سه ره ئه عساب داده نی و لاواز و بی ههستیان ده کا. به رههه م هیئانی ئه و مهواده ده گه ریته وه بو هه زاران سال پیش ئیستا که مرۆف به مه بهستی جۆراوجۆر، که لکی لی وهرگرتوون. به و شیوهیه که له سه رچاوه میژوویه کان دا هاتووه، که ئه ویش سه رچاوهیه کی سومریه کانه، خه شخاش چوار هه زار سال پیش زایین به رووه کی به ختیاری ناسراوه، ههروهه له " ئه لیا سه و ئۆدیه سه " دا که هه شت سه د سال پیش زایین نووسراوه، هاتووه که تریاک به کۆنترین مادده ی موخه ددیر ده ژمیردری که ئینسان به کاری هیئاوه.

ئینسان له کۆنه وه تریاک، به ننگ و کۆکائینی ناسیوه و تریاکیان به مه ترسی ترین مادده ی موخه ددیر زانیوه. یونانییه کان رووه کی خه شخاشیان به باشی ناسیوه و تا سه رده می ئیستاش له کاروباری پزیشکی دا بو چاره سه ری سک چون، که م کردنه وه ی ئیش و ئازارو ههروهه ده رمانی بی خه وی به کاریان هیئاوه. ئیستاش له رووه کی خه شخاش چه ند مادده یه کی گرینگی دیکه وه ک: مؤرفین و کۆدئین دروست ده کری که ئه وانیش له کاری پزیشکی دا، جینگای تابه ته ی خۆیان هه یه.

رووه‌کی خه‌شخاش له‌ روسیه، یوگسلاوی، ئی‌یران، هیند، یونان، تورکیه، پاکستان، ئه‌فغانستان و چه‌ند ولاتیکی تر ده‌چینری و هه‌ر ولاتیکیش بۆی هه‌یه به‌ پێی پێداویستی‌یه‌کانی خۆی له‌ کاروباری پزیشکی دا ئه‌م گه‌یاهه‌ بچینه‌یت و به‌ره‌می بینه‌ی. دياره‌ له‌ زۆریه‌ی ولاتانی دنیا چاندنی خه‌شخاش قه‌ده‌غه‌یه‌. به‌و حاله‌ش به‌ شیوه‌ی نه‌ینه‌ی و نا‌قانونی ده‌چینری.

رووه‌کیکی تر که‌ له‌ سه‌رده‌می زۆر کۆنه‌وه‌ ناسراوه‌و ته‌نانه‌ت به‌کاریش هاتوه‌، هه‌شیش یا به‌نگه‌، میسرپییه‌کان وه‌ک گه‌راوه‌یه‌ک بۆ شته‌وه‌وه‌ هه‌و کردن، به‌کاریان هه‌یناوه‌. چینی‌یه‌کانیش پێش زایین ئه‌وه‌ رووه‌که‌یان ناسیوه‌وه‌ هه‌روه‌ها هه‌یندوورپاسه‌کانیش به‌کاریان هه‌یناوه‌. به‌ پێی سه‌رچاوه‌کان له‌ سه‌ده‌ی دوازه‌دی میلادی فیدایه‌کانی فیرقه‌ی ئیسماعیلی له‌ ئوروپا به‌ هه‌شاشین ناسرابوون. به‌و مانایه‌ که‌ فیرقه‌ی ئیسماعیلی بۆ جی‌جی‌ کردنی ئه‌رکه‌ مه‌زه‌به‌یی‌یه‌کانیان، هه‌شیشیان به‌کار هه‌یناوه‌و دواتریش "مارکۆپۆلو" له‌ راپۆرتیک دا باسی کردوه‌. ئه‌م فیرقه‌یه‌ به‌ رێبه‌ری هه‌سه‌ن سه‌باح له‌ ئی‌یران سه‌ری هه‌لداوه‌و گۆیا بۆ ئه‌وه‌ی فیدایه‌کانی که‌متر بێر له‌ چاره‌نووسی کاره‌کانیان که‌نه‌وه‌ هه‌شیشیان به‌کار هه‌یناوه‌.

وه‌ک ده‌رکه‌وتوه‌ له‌ پێش دا ئه‌م رووه‌که‌ له‌ ئاسیای نیوه‌راست به‌عه‌مه‌ل هاتوه‌و پاشان زۆر له‌ ولاتانی جیهانی گرتۆته‌وه‌ وه‌ک: هیند، لوبنان، مکزیک، تایله‌ند، مه‌راکیش، ئه‌فغانستان، پاکستان، نیپال و ئه‌مریکای باشوور.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

دارى كوكا، كه كوكائيني لى دروست ده كرى، به شيويه كى زور بهر بلاؤ له
 ته مريكاي باشور به تايه تى پيرؤ و بوليوى و حوزهى زنجيره چيكانى نه نديز،
 ههيه و له بهر تاوو ههواى له بار بوؤ ته و داره خهلكى ته م ناوچهيه ههه له كوئنه وه،
 ته م دارهيان ناسيوه و گه لاي ته م درختهيان به كار هيناوه.

ههروهه پروهه كى "قات" يش، له كوئنه وه ناسراوه، ته سكه ندهرى مهقدونى له
 ميسر بوؤ چاره سهه ر كردنى نه خووشى سهه ر بانه كانى وهك درمان به كارى هيناوه. له
 سهدهى شازده هم دا بهو شيويه كه ميژوو نوسه عهه به كان باسيان كردوه ته م
 پروه كه له عهدهن و يه مهن و حه به شه چينراوه و ههه له ويوه بوؤ ولاتانى ديكه دا بلاؤ
 بوؤته وه.

قات ئينرژى دهرى سيستمى عهه به ييه و تا ئيستا له لايهن هيج ولائيكه وه
 قهدهغه نه كراوه. ته م پروه كه جيا له قات چهند ناوى ديكه ي ههيه كه بريتين له:
 چاى نه فريقيبى، چاى عهه به ي، كفتا، كات، ميرا، مؤرا، ميونجى، تاست، وارين . . .
 هتد. ههروهه له يه مهن جعشنى، صبرى، صودى، صرامى پى ده لئين.

ئهو ناوچه وولاتانهی که

مهوادی موخه ددیر به عمهل دینن

به پیی هیندیک به لگه و سه چاره ی باوه ریپیکراو، مهوادی موخه ددیر له ولاتانی جیهانی سیههم به رهه م ده هیئیری و پاشانیش بۆ ولاتانی دیکه رهوانه ده کری. ئه و که سانه ی که له کاری چاندن و به عمهل هیئان و قاچاگی مهوادا دهستیان ههیه، پارهیه کی زۆریان وه دهس ده که وی هه ر بۆیه ناماده ن ته نانه ت گیانی خۆشیان له و پیناوه دا له دهس بدهن.

مهوادی موخه ددیر مه ترسییه کی گه وری سه رده می ئیمه یه و به شیوه یه کی زۆر ترسناک له نیو گه لانی دنیا دا په رهی ئه ستانده و هه ره شه له داها تووی مرۆف ده کا. هه ر بۆیه ریپیکراوی نه ته وه یه کگرتوه کان بۆ پیش گرتن له به ره مه مه یئانی مه وادو هه روه ها کرپن و فرۆشتنی ئه و مه واده هه یئه تیکی کۆنترۆلی پیک هیئاوه، تا به هاوکاری ولاتانی دنیا پیش به به ره مه مه یئانی بی به رنامه و به کار هیئانی له نیو خه لک بگری. به داخه وه هیندیک له ولاتانی جیهانی سیههم و هه روه ها ئه و ولاتانه ی که له باری ئابووری یه وه، لاوازن به رنامه یه کی شه وتۆیان بۆ به ره ره کانی له گه ل به ره مه مه یئان و قاچاخ و ته نانه ت به کار هیئانی له نیو کۆمه ل دا نی یه و ریپیکریان بۆ مافیا و قاچاخچی یه کانی مه وادی موخه ددیر خۆش کردوه.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

به پپی راپورتی کومیسینی کۆنترۆلی مه‌واددی موخه‌ددیر 170 ولات له گه‌ڵ دیاردی مه‌واددی موخه‌ددیر به‌ره‌و روون و 180 میلیۆن که‌شیش مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دینی. مافیا ته‌شکیلاتییکی ته‌واو نه‌ینی و قاچاخه که له ته‌واوی ولاتانی دنیادا ده‌ستی هه‌یه‌و ته‌نانه‌ت زۆر جار به‌رپرسانی ده‌وله‌تی به‌ تۆمه‌تی وه‌رگرتنی به‌رتیل له مافیا تاوانبار ده‌کرین. بۆ وینه‌ ده‌توانین ئیتالیا، کۆلۆمبیا و تورکیه ناو به‌رین، که مافیا له نیو ده‌زگا ده‌وله‌تی‌یه‌کانی ئه‌و ولاتانه‌دا، نفووزی کردوه‌و زۆر جار به‌ هه‌ره‌شه‌ کردن له به‌رپرسانی ده‌وله‌تی ریگیان بۆ به‌ره‌و پیش بردنی قاچاخ خۆش کردوه‌و زۆر جاریش ده‌ستی داوه‌ته‌ تیرۆر و پینک هینانی ترس و وه‌حشه‌ت له نیو هیژه‌ ده‌وله‌تی‌یه‌کان دا.

ته‌واوی ئه‌و ناوچه‌و مه‌له‌بنده‌نانه‌ی که، مه‌واددی موخه‌ددیر به‌ره‌م دینن له ژیر کۆنترۆلی مافیا دان و بۆ پاراستن و به‌ربه‌ره‌کانی له گه‌ڵ هیژی ئه‌منییه‌تی ده‌وله‌ته‌کان، چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی و ته‌نانه‌ت مووشه‌ک و هیللی کۆپتری بۆ قاچاغچی‌یه‌کان ته‌رخان کردوه‌. هه‌ر بۆیه له زۆر له ولاتانی دنیادا، قاچاغچی‌یه‌کان له هیژه‌کانی ده‌وله‌تی به‌ توانا‌ترن . مافیا ولاتی دواکه‌وتوو که ئه‌منییه‌تی‌یان که‌متره‌ یان شه‌ری نیو خۆیی تیدا‌یه‌، بۆ به‌ره‌م هینانی مه‌واددی موخه‌ددیر هه‌لده‌بژیری و که‌ره‌سته‌ی پبویست بۆ ئه‌و کاره له نیو خه‌لکی ناوچه‌که‌دا پینک دینی.

ئه‌فغانستان یه‌کیک له‌و ولاتانه‌یه‌ که، به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رچا‌و خه‌شخاشی لی‌ ده‌چینری و له‌و پێوه‌ندیه‌دا، بیرنارد فرا‌هی سه‌ر به‌ کۆمیسینی کۆنترۆلی مه‌واددی موخه‌ددیر، له‌ نه‌ته‌وه یه‌ک‌گرتوو‌ه‌کان ده‌لی: یه‌ک له‌ سی‌ی ئه‌فیوون و تریاکی دنیا له‌ ئه‌فغانستان و ناوچه‌کانی ژیر ده‌سه‌لاتی تالیبان به‌ره‌م دی. ته‌نانه‌ت له‌ کابولی پایته‌خت تا‌قیگه‌ی تاییه‌تی بۆ پوخته‌ کردنی هێروئین و ئه‌فیوون دامه‌زراوه‌ و سه‌رانی تالیبانیش با‌جی یه‌ک له‌ سه‌ر ده‌یان له‌ سه‌ر داناوه‌.

هه‌ر به‌م بۆنه‌یه‌وه، "رورستون" هه‌والنیری ته‌له‌فزیونی CNN روو له‌ وه‌کیل ئه‌حمه‌د متوه‌کیلی وه‌زیری ده‌روه‌ی تالیبان ده‌کا‌و ئه‌ویش له‌ وه‌لام دا ده‌لی: شه‌ری نیو‌خۆیی ولات ژیر

خان و سه‌رخانی ئابووری و لاتنه‌که‌مانی تێک و پێک داوه و ، ئه‌و سزایانه‌ش که کۆمه‌لگه‌ی نیو ده‌وله‌تی به‌ بۆنه‌ی " اوسامه بن لادن " هه‌ به‌ سه‌رماندا سه‌پاندووویه‌تی ئه‌وه‌نده‌ی تر باری ژبانی دانیشتیوانی ناوچه‌ی ژێر ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی خراپ کردوه. هه‌ر بۆیه‌ تا به‌دیلتیک بۆ جووتیاران نه‌دۆزینه‌وه ناتوانین پێگه‌ی به‌ره‌م هێنانی ئه‌و مه‌وادانه‌یان لی‌ بگرین. □

رۆبرتسون له‌و گه‌شته‌ی دا، رۆو له‌ پێده‌شته‌کانی قه‌نده‌هار ده‌کاوه له‌ گه‌ل موخه‌مه‌د ره‌شوف که جووتیارێکی له‌میژینه‌ی ئه‌و و لاتنه‌یه‌ قسه‌ ده‌کا. جووتیاره‌که، له‌ وه‌لامی پرسباری تایبه‌ت به‌ خه‌شخاش دا ده‌لی: من له‌ گه‌نم و برینج مانگانه‌ ته‌نیا 30 دۆلارم ده‌ست ده‌که‌وت. به‌لام ئیستا له‌ سایه‌ی خواو سه‌ری ئیوه‌وه، له‌م سه‌نعه‌ته‌ نوویه‌دا مانگانه‌ به‌ 10 هه‌زار دۆلاریش ناڵیم پوول. سالی پێشوو پتر له‌ 30 هه‌زار دۆلارم به‌ ده‌ست هێناوه . . . جا برینجی چی و گه‌می چی!

به‌ پێی سه‌رچاوه‌ی نه‌ته‌وه‌یه‌ کگرتوه‌کان سالی 1996 ئه‌فغانستان 4600 تۆن مه‌واددی موخه‌ددیری به‌ره‌م هێناوه و له‌ سالی 1998 یش دا تالیبان 3200 تۆنی به‌ره‌م هێناوه. هه‌روه‌ها به‌ پێی سه‌رچاوه‌ باوه‌ر پێکراوه‌کان تالیبان سه‌ره‌سته‌ی 64 هه‌زار هکتار زه‌وی ده‌کرد که خه‌شخاشی لی‌ ده‌چینرا. هه‌رچه‌ند تالیبان رای گه‌یاندوه که پێگای به‌ به‌ره‌م هێنانی مه‌واددی موخه‌ددیری نه‌داوه. به‌لام به‌ کرده‌وه هه‌نگاوی بۆ هه‌ل نه‌گرتوه و

□ دياره ئیستا حکومه‌تی تالیبان له‌ سه‌ر کار نه‌ماوه، هیشتا روون نی‌یه‌ که حکومه‌تی نوێ ده‌توانی پێشی به‌ره‌م هێنانی مه‌واددی موخه‌ددیر بگری .

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

داواى له جووتياران نه كرده له چاندنى تهو مه‌وادده خو پياريزن. به پيى ناماريك كه ههيه نيزيكه‌ى 200 ههزار كهس له چاندنى خه‌شخاش دا كاريان ده‌كرد.

موحه‌مه‌د قاسم حيكايه‌تى هاتنى هه‌يروئين بو ولاته‌كه‌ى (ته‌فغانستان) بهو شيويه ده‌گيريسته‌وه: ته‌م بازركانيه‌يه له گه‌ل داگير كردنى ته‌م ولاته له لايهن سوقيه‌ته‌وه هاته ته‌فغانستان و سيا (CIA) له چاندنى يه‌كه‌مجارى ته‌م مادديه به‌رپرسه. ته‌گه‌رچى ته‌م قسه‌يه به‌لگه‌يه‌كى ماددى له سه‌ر نيه، به‌لام واقعيه‌تى سياسى و ناكامى شه‌رى نيوان دوو زه‌ييزى ته‌و سه‌رده‌مه بوو كه رينگاي له به‌كار هينانى ته‌م چه‌كه‌ى نه‌ده‌گرت.

ناوچه‌ى ريره‌وى خه‌يبه‌ر كه ده‌كه‌ويته سه‌ر سنورى دوو ولاتى پاكستان و ته‌فغانستان كه به‌ ناوبانگه‌رين شويني به‌ره‌م هينانى مه‌واددى موخه‌دديره كه 70% هه‌يروئينى ئوروپا دابين ده‌كات. به پيى داوين راپورتيش ناستى داهاى ته‌فغانستان له مه‌واددى موخه‌ددير سالانه ده‌گاته نيزيكه‌ى 35ميليارد دولار (ده‌وله‌تى تاليبان) و هه‌ر كيلويه‌ك 40 تا 80 دولارى ته‌مريكاييه. ته‌وه له حاله‌يكدايه كه يه‌ك كيلو گه‌م به چاره‌كه دولاريكه (25 سنت).

يه‌كيكى ديكه له ناوچه به ناوبانگه‌كاني به‌ره‌م هينانى مه‌واددى موخه‌ددير، ناوچه‌ى سى گوشه‌ى ئالتونيه. كه كوتوته نيوان سنورى سى ولاتى بي‌رمه، لائوس و تايله‌ند كه يه‌كيك له به‌ناوبانگه‌رين ناوچه‌كاني به‌ره‌مه‌هينانى ته‌فيون له ئاسيايه. هه‌ر له سه‌ر سنورى بي‌رمه و تايله‌ند، ته‌فيون ده‌كهن به مؤرفينى تفتى و دواتريش ره‌وانه‌ى بانكوك پايته‌ختى تايله‌ند ده‌كرى و پاشان ره‌وانه‌ى جيهانى ده‌روه.

حكومه‌تى تايله‌ند و ولاتانى ناوچه ناتوان سنوريك بو ته‌م كاره دابنين. له به‌ر ته‌وه‌ى كه مافيا له‌وى نفوزى زوره و خه‌لكى ناوچه‌كه‌ش له‌م رينگايه‌وه پولتيكى زوريان دهن ده‌كه‌وى. هه‌ر بزيه‌ ناچنه ژير بارى ده‌وله‌ت و دريژه به به‌ره‌مه‌هينانى ته‌و مه‌وادده ده‌ده‌ن.

پیده‌شته‌کانی قه‌ندهارو چاندنی خه‌شخاش

له ولاتانی ئەمریکای باشوور به تایبه‌تی کۆلۆمبیا، پیرو و بۆلیوی، به شیوه‌یه‌کی به‌رچاو له داری کۆکا، کۆکائین به‌عه‌مه‌ل دی و به‌شیکێ زۆر له خه‌لکی ئەو ولاتانه، له ریڤگای به‌عه‌مه‌ل هی‌نانی کۆکائینه‌وه، به‌رپۆه ده‌چن. هه‌روه‌ها ماری جوانا که هه‌مان هه‌شیشه‌و به‌شیوه‌یه‌کی دیکه به‌عه‌مه‌لی دینن، له‌و ولاتانه‌دا به‌تایبه‌تی کۆلۆمبیا به‌ره‌م دی و بۆ ولاتانی ئەمریکای باکوور و ئوروپا ره‌وانه‌ ده‌کری. ولاتانی دیکه‌ی ئەمریکای باشوور و هک: بریزیل، جاوماتیکا، پاراگوئه و هه‌روه‌ها می‌کزیک له ئەمریکای باکوور، به‌مه‌به‌ستی کاری پزیشکی مه‌وادی موخه‌ددیر به‌ره‌م دینن. هی‌ندێ جاریش به‌شیوه‌ی نه‌ی‌نی ئەو کاره‌ ده‌کری و بۆ ولاتانی دیکه‌ ره‌وانه‌ ده‌کری. بۆ ویننه‌ له‌و ولاتانه‌دا له‌ ساڵی 1980دا

promoting kurdish language
© www.dengekurd.com, 2003

به شیوهی یاسایی 1750 تۆن مهوادی موخهددیر بهرههم هاتوه و له ههمان سال دا نیزیکهی 2200 تۆن مهوادی موخهددیر به شیوهی نهیینی و قاچاخ بهرههم هاتوه. ولاتانی دیکه که مهوادی موخهددیر بهرههم دینن بریتین له: هیند, پاکستان, تورکیه, لوبنان و ئییران. له لوبنان ههشیش به شیوهیهکی زۆر بهربلاو, به عهمهل دی و بو ولاتانی ئەمریکایی و ئوروپا رهوانه دهکری. له ئییرانیش دا له شارهکانی بۆناب, مهلیکان, مهراغه و بهشیکی سهقز, شادانه (ههشیش) دهچیئن, که بهشیکی له ئییران مهسرهف دهکری و بهشیکی دیکهی رهوانهی ولاتانی دراوسی و ولاتانی عهرهبی دهکری. به گشتی داهااتی مهوادی موخهددیر له 85 میلیارد دۆلاری سالی 1998, ئیستا گهیشته 500 میلیارد دۆلار (2000) و پېشبینی دهکری تا سالی 2015 بگاته 7 تریلیۆن دۆلار!

_____ مافیاو

_____ تاقیگه

شیمیا یی بهکان

تائیستا، میژوویه‌کی کورتی مهوادی موخه‌ددیر و ئەو ولاتانە‌ی که روه‌کی سروشتی ئەم مهوادی، ده‌چینن به کورتی باس کراوه. ئەم به‌شەدا چۆنەتی ئال و گۆری مهواد و کاری شیمیایی له سه‌ر روه‌که‌کان، به مه‌به‌ستی گۆرینیان به مهوادی به‌هێتر ده‌خه‌ینه به‌ر باس. به‌شیک له مادده سروشتیه‌کان پیوستیانیان به کاری شیمیایی هه‌یه تا به مادده‌ی جۆراوجۆر بگۆردرێن. بۆ ئەم مه‌به‌سته قاچاچی‌یه‌کان تاقیگه‌ی تایبه‌تی و که‌ره‌سته‌ی پیوستیان بۆ ئەو کاره‌ ته‌رخان کردوه. ئەو تاقیگه‌یانه له شوینه‌ دوور که‌وتوه‌کان داده‌مه‌زری له به‌ر ئەوه له چاوی ده‌وله‌ته‌کان دوور بیت. مافیا بۆ پیک هینانی ئەو تاقیگه‌یانه که‌ره‌سته‌ی زۆر باش ته‌رخان ده‌کاو بۆ پاراستنی ئەو شوینانه له چه‌ک و چۆلی پێشکه‌وتوی نیزامی که‌نگ وهرده‌گری. هه‌روه‌ها زۆربه‌ی تاقیگه‌کان بگۆره‌ (سیاره) له به‌ر ئەوه‌ی شوینه‌که‌یان نه‌دۆزیتوه هه‌ر ماوه‌یه‌ک له شوینی‌ک ده‌بن.

بۆ گۆرینی ئەم مهوادی به مهوادی دیکه پیوستیان به چه‌ند مادده‌ی تایبه‌تی هه‌یه وه‌ک: "ئه‌سید ئەنه‌ایدريد" و "کلۆریدی ئەستیل" که بۆ گۆرینی ئەفیون به هێرۆئین که‌لکی لی وهرده‌گرن. هه‌روه‌ها "پرمنگنا‌ت پتاسیوم" که بۆ دروست کردنی کۆکائین به کاری دینن. ئەو مهوادانه‌ش به شیوه‌ی قاچاخ له ولاتی‌ک بۆ ولاتی‌کی دیکه ئالوگۆر ده‌کری. بۆ وینه‌ له 6 مانگی یه‌که‌می سالی 1999 سێزده‌ لۆری "پرمنگنا‌ت پتاسیوم" که نیزیکه‌ی 1000 تۆن ده‌بوو به هۆی پۆلیسی چینه‌وه ده‌ستی به سه‌ر دا گێرا. هه‌روه‌ها 80 تۆنی دیکه له مهوادی که له چینه‌وه بۆ ونزوئیلیا گواسترا‌بووه، له لایه‌ن پۆلیسی ئەو ولاته‌وه ده‌ستی به سه‌ردا ده‌گیری. هه‌ر له‌و پێوه‌ندی‌ه‌دا، بلژیک، ئەلمان، هۆلەند و ئینگلیس ده‌ستیان به سه‌ر ئەو جۆره مهوادانه‌دا، گرتوه که بۆ ولاتانی ئەمریکای باشوور ده‌چوو.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

زۆربه‌ی تاقیگه نه‌یینی‌یه‌کانی ئۆروپا، که‌وتونه‌ته‌ سه‌ر لیواری ولاته‌کانی ئیتالیانو فرانسسه، له‌ ده‌ریای مه‌دیتهرانه. هه‌ر وه‌ک پێشتر باس کرا له‌ کابولی پایته‌ختی ئه‌فغانستان تاقیگه‌ی ئاشکرا هه‌بوو که‌ باجیان به‌ تالیبان ده‌دا. له‌و تاقیگه‌یانه، له‌ تریاک، ئه‌فیون له‌ ئه‌فیون مۆرفین و له‌ مۆرفین، هێرۆئین دروست ده‌کرا. به‌ پێی به‌راوردنیک که‌ کراوه‌ له‌ 100 کیلو تریاک، 1 کیلو هێرۆئین ساز ده‌کریت.

به‌ دوا‌ی به‌ره‌هم هێنانی مادده‌ جو‌ربه‌جو‌ره‌کان له‌ تاقیگه‌کان، به‌ سه‌ره‌ستی مافیا له‌ رینگای زه‌وینی، ده‌ریایی و ئاسمانی‌یه‌وه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی قاچاخ و نه‌یینی په‌وانه‌ی ولاتانی دیکه‌ ده‌کرێ. که‌ زۆر جار له‌ لایه‌ن حکومه‌ته‌کانه‌وه‌ ده‌ستی به‌ سه‌ر دا گیراوه. به‌و حاله‌ش به‌شیک‌ی به‌رچاو له‌و مه‌وادده، ده‌گاته‌ شوینی دیاری کراو و به‌ پاره‌یه‌کی زۆر ده‌فروشری پێویسته‌ بلیین، هێندیک له‌و ولاتانه‌ ناراسته‌وخۆ یارمه‌تی مافیا ده‌کهن و له‌ به‌رامبه‌ریش دا، له‌ مافیا به‌رتیل وه‌رده‌گرن. بۆ وینه‌ زۆر جار به‌رپرسیانی ده‌وله‌تی ولاتانی ئیتالیان، تورکیه، کۆلمبیاو . . . هتد به‌ هاوکاری مافیاو وه‌رگرانی به‌رتیل تاوانبار کراون.

مافیا بۆ گواستنه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر به‌ شیوه‌یه‌کی زیره‌کانه‌ و حیره‌یی عه‌مه‌ل ده‌کاو به‌و حاله‌ش زۆر جار له‌ لایه‌ن ولاته‌کانه‌وه‌ ده‌ست به‌ سه‌ر مه‌وادده‌که‌ داده‌گرن. بۆ وینه‌ له‌ سالی 1999 له‌ ئیتران دا، 6 هه‌زار و 30 کیلو هێرۆئین، 22 هه‌زار و 764 کیلو مۆرفین، 204 هه‌زار و 485 کیلو تریاک، و 18 هه‌زار و 907 کیلو هه‌شیش ده‌ستی به‌ سه‌ردا گیراوه. که‌ سه‌ره‌جم ده‌کاته‌ 253 هه‌زار و 275 کیلو مه‌واددی موخه‌ددیر. ئه‌و ئاماره‌ په‌وتی به‌رێ کردنی مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ رینگای ئیترانه‌وه‌ بۆ ولاتانی دیکه‌ ده‌رده‌خا.

هێندیک له‌ ولاتانی جیهانی سیه‌هم، که‌ له‌ باری ئابوری‌یه‌وه‌، لاوازن بۆ قه‌ره‌بوو کردنه‌وه‌ی قه‌رزه‌کانیان، رینگا به‌ مه‌عامه‌له‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌ده‌ن و له‌ به‌رامبه‌ریش دا، به‌رتیل و پاره‌یه‌کی زۆر له‌ مافیاو قاچاغچی‌یه‌کان وه‌رده‌گرن. ته‌نانه‌ت هێندیک حیزب و

سازمان بۆ مانه وهیان له دنیای سیاست و به دهست هینانی خهرجی به پڕۆه بهری حیزبه کهیان له گهڵ مافیا هاوکاری ده کهن.

مافیا له پیناو کارهکانی دا، رهحم به هیچ کهس ناکاو ته نانهت ته گهر که سیک له نه نامانی خۆیان، خهیا نه تیان پی بکا به توندترین شیوه له بهینی ده بن، تا بیته درسیک بۆ تهوانی دیکهش و زۆر جاریش نه نامانی خۆی ده کاته قوربانی قازانج و بهرژه وهندیه کانی خۆی. لهو پپوهندیه دا مافیا زۆر جار به کوشتنی مندالان و دانانی مهوادی موخه ددیر له نیو له شیان دا تهو ماددانهی گواستۆته وه.

جۆرهکانی مهوادی موخه ددیر

مهوادی موخه ددیر به گشتی به دوو دهسته دابهش ده کرین:

1- مهواده موخه ددیره سروشتیه کان که هیچ چهشنه کاریکی شیمیاییان له سهه نه کراوه و راسته وخۆ پرووه که کهی به کاری دینن که بریتین له:

ئهلف: خهشخاش

ب: شادانه

ج: قات

د: کۆکا

promoting kurdish language
© www.dengekurd.com, 2003

خه‌شخاش: گیایه‌کی لاسکه باریک و گه‌لاکانی درێژو درشتن. گۆلێکی سپی هه‌یه و به‌رزایه‌که‌ی ده‌گاته‌یه‌ک میتر و به‌ری ئه‌و گیایه وه‌ک تۆپێک وایه، که به‌ دوا‌ی وه‌رینی گه‌لاکانی دا، له‌ سه‌ر لاسکه‌ی ئه‌و گیایه ده‌رده‌که‌وی و چهند ناوی هه‌یه وه‌ک: گورزی خه‌شخاش، پۆشینه، که‌بسول غوزه‌ی خه‌شخاش و کۆکتار. له‌ نیۆ ئه‌و تۆپه‌دا، که‌ خانه‌خانه‌یه مه‌واددێکی وردی سپی ره‌نگی تێدایه، که ده‌بجۆن و رۆنه‌که‌شی ده‌گرن. خه‌شخاش به‌ دوا‌ی کاری شیمیایی چه‌ندین مادده‌ی دیکه‌ی لی‌ دروست ده‌کن که له‌ به‌شه‌کانی دیکه‌دا باسیان ده‌که‌ین.

شادانه: گیایه‌که، که زۆرت‌ر له‌ گه‌زنه‌ ده‌چی و به‌رزایی‌یه‌که‌ی ده‌گاته دوو میتر و گه‌لاکانی درێژن. دانه‌یه‌کی هه‌یه به‌ ئه‌ندازه‌ی فەندق که رۆنێکی بۆن پێسی هه‌یه، رۆنه‌که‌ی ده‌گرن و بۆ کاری دروست کردنی سابوون که‌لکی لی‌ وه‌رده‌گرن. له‌ سه‌ر شاخه‌ گۆلداره‌کانی ئه‌م گیایه‌ به‌نگ و چه‌رس دروست ده‌که‌ن و ناوی هه‌شیش به‌ شاخه‌ گۆلداره‌کان و هه‌روه‌ها به‌و مه‌واده‌ ده‌گوتری که له‌ شادانه دروست ده‌کری. له‌ ئه‌م‌ریکای باشوور ماری جوانای پێ ده‌لێن.

قات: شوینی رۆوانی داری قات ئه‌و ناوچانه‌یه، که وشکه‌لانی و به‌رزی ئه‌م داره‌یه‌ک تا دوو میتره‌و له‌ ناوچه‌ نیوه ئیستوایی‌یه‌کاندا، ده‌گاته شه‌ش میتر، ته‌مه‌نی تا بیست سا‌ن ده‌گات و گه‌لاسه‌وزه‌کانی درێژایی‌یان 3 تا 9 سم و پانایی‌یه‌کیان 1 تا 5 سانتیه. لێواری گه‌لاکانی رێک و پێک نی‌یه‌و لووتکه‌که‌ی درێژه. دوا‌ی لی‌ کردنه‌وه‌ی گه‌لاو خونچه‌ ناسک و نه‌گه‌یه‌وه‌کانی، هه‌موو به‌یانی‌یه‌که‌ ده‌سته ده‌کرین و بۆ پارێزگاری کردنیان ده‌خرینه‌ نیۆ تووره‌که‌یه‌کی تایبه‌تی و پاشان به‌ فرۆش ده‌گات. قات به‌ گه‌رماو ویشک بوون کارایی خۆی له‌ ده‌ست ده‌دا.

کۆکا: ئه‌م داره‌ که‌ پێشتر باسمان کرد، زۆرت‌ر له‌ ئه‌م‌ریکای باشوور و له‌ ئاوو هه‌وا‌ی تایبه‌تی ده‌رویت. یه‌ک میتره‌و نیو، به‌رزایه‌که‌یه‌تی و به‌شێکی زۆر له‌ شاخه‌کانی پێرۆ و بۆلیوی پره‌ له‌ داری کۆکا. پێشتر خه‌لکی ئه‌و ناوچه‌یه‌ گه‌لانی کۆکایان به‌ شیوه‌ی جووین و

مژین به کار ده‌هینا. کۆکا گه‌لایه‌کی نهرم و لوسی هه‌یه و بیجمی وه‌ک هیلکه و هیشوو ناسایه.

2- مه‌واددی موخه‌ددیره شیمیایی‌یه‌کان (مه‌به‌ست ئه‌و مه‌واددانه‌یه که له پروه‌کی سروشتی‌یه‌کان دروست ده‌کرین).

ئەلف: ئه‌و مه‌واددانه‌ی که له خه‌شخاش دروست ده‌کرین:

1- تریاک: ئه‌و ناوه له یونانی‌یه‌وه وه‌رگیراوه. شیریه‌که، له پیستی خه‌شخاش ده‌یگرن. بۆ ئه‌و مه‌به‌سته پیستی خه‌شخاش به تیغی‌کی تیز چهند دانه‌و قه‌لشی لیّ ده‌دهن، پاشان له‌و قه‌لشانه‌دا شیریه‌کی سپی دیته‌ ده‌ر که له به‌رامبه‌ر هه‌وادا سفت و ره‌نگی قاوه‌یی ده‌بی، که پیی ده‌لین تریاک یا ئه‌فیون.

2- مؤرفین: جه‌وه‌ری تریاکه، به‌ کاری شیمیایی له تریاک جیا ده‌کریته‌وه له تریاک بیّ ره‌نگتزه، تامی تاله‌و به‌کاره‌ینانی عه‌سه‌به‌کانی بیّ حس و تووش بوو خه‌وی لیّ ده‌که‌وی. له گه‌رمای 230 ده‌ره‌جه‌دا ده‌تویته‌وه له تریاک موخه‌ددیرتزه و له کاری پزیشکی دا که‌لکی زۆری هه‌یه.

3- هیرۆئین: توژیکی سپی‌یه، که له مؤرفین دروست ده‌کری و له مؤرفین و کۆکائین به‌هیزتره و به‌کاره‌ینانی مه‌ترسی زۆری هه‌یه. تووشبووه‌کان به‌ شیوه‌ی بۆن کردن یا له ریڭگی لووتیانه‌وه به‌کاری دینن و به‌ دوا‌ی ماوه‌یه‌کی کورت شوینه‌وار، له سه‌ر تووشبووه‌کان داده‌نی. ناوی دیکه‌ی هیرۆئین له نیو تووشبووان گه‌ردو ده‌وايه.

4- هیروئینی گیراوه: تووشبووان به مهواد هیئندیك جار هیروئین و ئاو لیمۆ تیئکه له دهكهن و گیراوه که به سورهننگ له دهمارهکانی خوین تهزریق دهکهن.

تهشك خودا, كۆرك, LSD و یاپا

ئهو چوار ماددهیه له مۆرفین و چهند تیئکه لاویکی شیمیایی دیکه دروست دهکرین و ههر کامهیان شوینهواری تایبهتی له سهر مرۆف دادهنی و بهکارهینانیان له ماددهکانی دیکه مهترسیان زۆرتره.

ب: شادانه

ئهو ماددانهی که له شادانه دروست دهکرین:

1- بهنگ: توۆزیکه له تیئکه لاوی گه لاو شاخهکانی تازه گولدار بووی شادانه دهیگرن, که به هۆی مهواددیککی سهمی که ههیهتی وهك توتن له سهر قلیان و دهمنه دهیپژن و بهکاری دینن. دیاره گیراوه که بهنگای پی دهلین که وهك ئاو دهیخۆن و مهواددیککی لی دروست دهکهن که له کاری پزیشکی دا که لکی لی وهردهگرن.

2- چهرس: ماددهیه که, وهك بنیشت, موخه ددیر و سهمییه له رووهکی شادانه دروست دهکری. بۆ ئهو کاره شادانه له نیو پارچهیهکی زیر دهگوشن تا ئهو ماددهیه له نیو پارچه که دیتهدهر. چهرس له گهلا توتن و تهماکو له سهر قلیان و دهمنه (پیپ) دای دهین و دهیکیشن.

3- ههشیش: گیای شادانهیه, که به دواي وشك کردن و ناماده کردنی به شیوهی جۆراوجۆر دهیکیشن.

4- گراس: له بهرهمهکانی گیای شادانهیه که بهکارهینانی ههر وهك ههشیش و بهنگ و چهرس له گهلا سیگار دهیکیشن.

5- ماری جوانا: گه لای گیایه که به ناوی "کانابیس ساتیوا" که ههمان شادانهیه و له ئەمریکای باشوور ههیه و به شیوهی سیگار کیشن به کاری دینن.

ج: قات بهو شیوهیه کاری شیمیایی له سه‌ر ناکری. هه‌ر بۆیه جیا له به‌کار هیئانی گه‌لاکهی به شیوهی جووین و جاروبار خواردنی په‌راداخیک ئاو به شوینی دا، شیوهی به‌کارهیئانی دیکهی نییه. قات ده‌بیته هۆی وریایی و به‌توانا بوون، هه‌ر بۆیه بۆ به‌خیرهاتنی میوان و ریز لیّ نانیان به‌کاری دینن. زۆرتسر له نیو ولاته ئەفریقایو عه‌ره‌بییه‌کاندا به‌کاری دینن.

د: کۆکا: داری کۆکا، به‌که‌لک وه‌رگرتن له "پرمنگنات پتاسیوم"، کۆکائینی لیّ دروست ده‌که‌ن که‌ ته‌نیا به‌ره‌مه‌ی ئه‌و داره‌یه. کۆکائین په‌نگی زه‌رده‌و له نیو ئاوی گه‌رم و ئەلکول و ئیتر هه‌ل ده‌بیته. تووشبووه‌کان به شیوهی ته‌زریق یان بۆن کردن له رپگای لوتیانه‌وه به‌کاری دینن.

شوپنه‌وار دانانی مه‌وادی موخه‌ددیر له سه‌ر له‌ش

تووشبووان به مه‌وادی موخه‌ددیر ئه‌و مه‌وادده به دوو ده‌سته دابه‌ش ده‌که‌ن و هه‌ر کامه‌یان شوینه‌واری تایبه‌تی له سه‌ر له‌ش و په‌وانی مپۆڤ داده‌نی.

- 1- مه‌وادی موخه‌ددیری مۆرفین دار.
- 2- مه‌وادی موخه‌ددیری بیّ مۆرفین.

ئەو مه‌واددەي كه له خەشخاش و كۆكا دروست دەكرين مۆرفين دارو ئەو مه‌واددەش كه له شادانه و قات دروست دەكرين بى مۆرفينن.

1- شوينه‌واری مادده مۆرفين داره‌كان:

ئەو كەسانەي تریاك بەكار دینن:

ئەلف: چاویان جوان و خومار دەبیت و دائیم پرە له ئاوو سوور هەلده‌گه‌رێ .

ب: کاتی نەشئە بوون پێیان خۆشه‌خۆیان بخورینن، بە تاییه‌تی لووتیان و گوێچکەیان.

ج: له لووتیان‌وه قسه‌ ده‌که‌ن. رەنگی دەم و چاویان رەش هەلده‌گه‌رێ و لێوه‌کانیان بە رەنگی قاوه‌یی هەلده‌گه‌رێ.

د: حەزبان له چایی رەش و سیگارە، چونکه راده‌ی نەشئە بوون دەباته‌ سه‌ری.

ه: هیژی له‌ش كەم دەكات‌وه، شوينه‌وار له سه‌ر فام و ده‌ركی ئینسان دادەنێ، مرۆف

ترسنۆك بار دینێ و هه‌موو كاتی گێژو به‌ بچووكترین شتیك تیك ده‌چی. هه‌روه‌ها مه‌عیده، مه‌سانه، دل، گورچيله‌و . . . هتد تووشی لاوازی ده‌بن.

ئەو كەسانەي مادده مۆرفين داره‌كانی دیکه بەكار دینن:

ئەلف - له لووتیان‌وه قسه‌ ده‌که‌ن، چاویان بۆ هەل نایه‌و هه‌ست به‌ قورس بوونی سه‌ر ده‌که‌ن.

ب - پشتی ده‌چه‌میته‌وه و لاقی ده‌نووشتیته‌وه، كاتیك به‌ رینگادا ده‌روا له‌وانه‌یه‌ بکه‌وی.

ت - عاتیفه‌و موحیبه‌ت له‌ وجودی دا ده‌مری و هه‌ستی نامینێ.

ج - زۆرتر هه‌ز ده‌كا به‌ شیوه‌یه‌ك دانیشی، كه لاقی له سه‌ر سینگی كۆ بكاته‌وه و سه‌ری به سه‌ردا بگرێ.

ر- هه‌موو كاتیك له ژبان بیزاره‌و ترسنۆكه، رەنگی دەم و چاوی زه‌ردو لاواز ده‌بی و له‌شی به تاییه‌تی ده‌ستی ده‌له‌رزێ.

س - ئەعسابی تووشی نەخۆشی ده‌بی و رەوانیان تیك ده‌چی، له قسه‌کردن بیزارن و

قه‌لاقه‌تیان دائیم ئالۆزه‌و له‌شیان تووشی ئیش و ئازار ده‌بیت.

ه - کاتیڤک مه‌وادیان ده‌س ناکه‌وی له‌وانه‌یه شیته‌ بن و پر به ده‌م هاوار ده‌که‌ن و ته‌واوی له‌شیان ده‌له‌رزوی و ئیسه‌که‌کانیان ئیش ده‌کا.

تی‌ئینی 1: به‌کار هی‌نانی ته‌و مه‌واده‌ له‌ تاقتی کردنی میز، پیسایی و خوینی له‌ تاقتیگه‌کاندا له‌ تووشبووان ده‌رده‌که‌وی.

تی‌ئینی 2: تووشبووان بۆ ته‌وه‌ی له‌ تاقتیگه‌کاندا ده‌رنه‌که‌وی مه‌وادیان به‌کار هی‌ناوه‌، له‌ سه‌بی دژی مندال بوونی نافرته‌تان که‌لک وه‌رده‌گرن. به‌و شیوه‌یه به‌ر له‌ تاقتی کاری ده‌یخۆن و پاشان روو له‌ تاقتیگه‌کان ده‌که‌ن.

شوینه‌واری LSD :

حه‌بیکی بچوکه‌، که‌ ده‌بیته‌ چوار به‌ش+ ته‌م مادده‌یه هی‌زی چاو زۆر ده‌کا، به‌ چه‌شنیک که‌ تووشبوو به‌ ئاسانی ده‌توانی له‌ خۆر پروانی، به‌لام کاتی خوماری و لی برانی مادده‌، له‌شی وه‌خور بکه‌وی هی‌نده‌ خۆی ده‌خورینی تا پیستی له‌شی بریندار ده‌کاو خوینی لی دی. به‌هاتنی خوین هه‌ست به‌ خۆشی ده‌کا. ته‌گه‌ر ته‌م خومارییه‌ درێژه‌ی هه‌بی له‌شی هی‌نده‌ ده‌خورینی تاکوو ده‌گاته‌ ئیسه‌کی، به‌لام هه‌ست به‌ ئیش و تازار نا‌کا و له‌ دوایی دا خۆی ده‌کوژی.

شوینه‌واری یاپا:

یاپا دوایین و تازه‌ترین مادده‌ی موخه‌ددیره‌ که‌ له‌م دوایانه‌دا دروست کراوه‌. ته‌و مادده‌یه‌، هه‌بیکی سووره‌ که‌ له‌ ولاتی برمه‌ دروست ده‌کری و به‌ شیوه‌یه‌کی به‌ربلاو له‌ برمه‌ و تایله‌ند بلاو بووه‌ته‌وه‌ و هه‌ر که‌س ته‌م مادده‌یه‌ به‌کار بی‌نی شیته‌یه‌که‌ ده‌یگری و به‌ خه‌یالی خۆی

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

ده‌بیته پالەوان و پاشاو ده‌توانی به ئاسماندا بفری. هەر بۆیه زۆر جار روو له شوینه به‌رزه‌کان ده‌که‌ن و خۆیان به‌ر ده‌ده‌نه‌وه، جاری واش هه‌یه بۆ راگرتنی سه‌یاره‌ خۆیان وه‌به‌ر ده‌ده‌ن، تا سه‌یاره‌که‌ راگرن. له‌ تایله‌ند چه‌ند مندالێک به‌ هۆی باوکه‌کانیا‌نه‌وه که‌ ئه‌و مه‌وادده‌یان به‌کار هێناوه‌ سه‌ر براون. شاره‌زایان ده‌لێن ئه‌م مادده‌یه له‌ هێرۆئین و کۆکائین ترسناک‌تره‌.

2- شوینه‌واری مه‌واددی بی‌ مۆرفین:

ئه‌لف: به‌ دوا‌ی به‌کار هێنان چاویان جوان ده‌بیته و پشته‌ی چاویان داده‌که‌وی و خوما‌ر ده‌بن و کاتی نه‌شه‌ بوون چاویان سوور ده‌بی.

ب: له‌ ژیر ره‌شکی‌نه‌ی چاو، هاله‌یه‌کی زه‌رد پێک دی.

ت: هه‌ست به‌ برسێه‌تی و تینوویه‌تی ده‌کاو زاری ویشک ده‌بی.

ج: پێی خۆشه‌ کاتی نه‌شه‌ بوون به‌ ته‌نیا بمینیته‌وه.

س: خۆشی له‌ ره‌نگی ره‌ش و شاهه‌نگی غه‌مگین دیت و دلێ زۆر ناسک ده‌بی.

د: له‌ بریار دان عاجزه‌و له‌ کار کردن و جم و جۆل بیزاره‌.

ر: کاتی پرسیا‌ری لی‌ ده‌که‌ن به‌ دره‌نگه‌وه وه‌لام ده‌داته‌وه چونکه‌ سلووله‌ کانی به‌شی بیرکردنه‌وه (حافظه) که‌ کاریان به‌ری کردن و وه‌رگرتنی په‌یام یان فه‌رمانه‌. دوا‌ی به‌کاره‌ینانی ئه‌م مه‌وادده‌ لاواز ده‌بی و دوا‌ی ماوه‌یه‌ک تووشی له‌بیر چوونه‌وه، ناراحه‌تی ئه‌عساب، توندو تیژی بی‌ ئیراده‌یی و خۆف ده‌بی. به‌لام له‌ کاتی به‌کاره‌ینانی نه‌شه‌ ده‌بیته و می‌شکی زۆر به‌ باشی ئیش ده‌کاو له‌ ئینسانێکی ئاسایی زیاتر و زووتر وه‌لامی پرسیا‌ره‌کان ده‌داته‌وه چونکه‌ له‌م کاته‌دا سلووله‌ کانی می‌شکی له‌ حاله‌تی نۆرمال دیته‌ ده‌رو، به‌ شیوه‌ی " اکتیو" کار ده‌که‌ن.

ه: له‌ کاتی به‌کاره‌ینان و نه‌شه‌ بوون دا، زۆر جار به‌ بچووک‌ترین ئیماو ئیشاره‌ پێ‌ده‌که‌ن، که‌ ئه‌م پێ‌که‌نینه‌ ئاسایی نی‌یه‌.

و: له‌ کاتی نه‌شه‌ بوون دا، تووشی خه‌یالانی زۆر گه‌وره‌ ده‌بن و بی‌ری زۆر قوول ده‌که‌نه‌وه.

ی: به‌کار هیئانی ئەم مه‌وادده, ریگا خۆشکهری چوونه نیۆ قۆناغه‌کانی دیکه‌ی ئیعتیاده‌و می‌شک به‌ره‌و له به‌ین چوون ده‌بات. ئیسی له‌ش پوک و شیرهی قولاپه‌کانی ده‌ست و لاق به‌ گشتی ئیسیکه‌کان ویشک ده‌کا, به‌لام ئەم شوینه‌واره زۆرتتر له ده‌م و چاودا ده‌رده‌که‌وی .

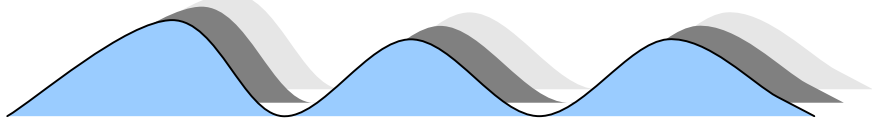
تی‌بینی: ئەو که‌سانه‌ی که ئەم مه‌واددانه به‌کار دینی, له کاتی تاقی کاری می‌زدا, هیچ شتی‌ک نیشان نادا, چونکه ته‌نیا له باری ره‌وانی‌یه‌وه شوینه‌وار دادنه‌ی و تی‌که‌ل به‌ جسمی مرۆف نابێ. تووشبووان هه‌ر کات پی‌یان خۆش بی نه‌شه‌ بوونه‌که‌یان نه‌می‌نی رۆنه‌که‌ره ده‌خۆن و دینه‌وه سه‌ر حاله‌تی ئاسایی.

خۆدزینه‌وه‌ی تووشبووان له کۆمه‌ل

قۇناغەكانى بەكار ھېنان و تووشبوون بە مەواددى موخەددير

بە پىيى لېكۆلېنە ۋە يەك كە لە تووشبووان كراۋە بەكار ھېنان و راھاتن بە مەواددى موخەددير، چوار قۇناغى ھەيە كە ھەر كامەيان رېنگا خۇشكەرى قۇناغەكانى دىكەيەو زياتر لە 80% تووشبووان ئەو قۇناغانە تىپەپ دەكەن و كەمتر كەسېك ھەيە بۆ يەكەم جار ھېرۆتېن يا كۆكائېن بكار بېنى.

قۇناغى يەكەم:

لەم قۇناغەدا، مەۋقۇ لە رۈوى ناناگاھى يەۋە و بە ھۆى پەفېق و دۆستى خراپەۋە، رۈو لە ماددە بى مۆرفىنەكان ۋەك: ھەشېش و گراس دەكا. بۆ يەكەم جار ھالە تېكى زۆر خۇش نەشئەبوونى ھەيە. بە دواى ماۋەيەك كە ئەم مەواددە بەكار بران، ھەست پى دەكەن ۋەكوو پېشوو نەشئە نابن. ھەر بۆيە رۈو دەكەنە مەواددى بەھېزتر تا نەشئەيان كات لېرەدايە دەچنە نېو قۇناغى دوۋھەم لە ئىعتىياد.

قۇناغى دوۋھەم:

لەم قۇناغەدا بە كارھېنانى تريك دەست پى دەكا، لە قۇناغى يەكەم ۋاز ھېنان لە مەواد ئاسانە بەلام لەم قۇناغەدا ھەست دەكەن تووش بوۋە ناتوانى ۋازى لى بېنى. لېرەدايە كە، رېنگا بۆ چوونە نېو قۇناغى سېھەم خۇش دەبى، چونكە تووشبوو بە دواى ماۋەيەك ھەست دەكا كە تريك ۋەكوو جاران نەشئەى ناكات. ھەر بۆيە رۈو لە ماددەى بەھېزتر دەكەن.

قۇناغى سېھەم:

له‌م قۆناغه‌دا تووشبوو ده‌ست ده‌کا به‌کاره‌یتانی هه‌یروۆین و مادده‌ مۆرفین داره‌کانی دیکه‌و به‌ره‌به‌ره‌ ئاساری به‌کاره‌یتانی مه‌واد له‌ سه‌ر له‌شیان ده‌رده‌که‌وی و له‌ کارو ژیانیان ده‌خا و ئینسانیکه‌ی بی‌هه‌ست، بی‌عاتیفه‌ و ته‌نانه‌ت ترسنۆک بار دیت. هه‌یندیک له‌ تووشبووان به‌و شیوه‌یه‌ نه‌شه‌ نابن هه‌ر بۆیه‌ ده‌چنه‌ نیو قۆناغی چواره‌م.

قۆناغی چواره‌م:

ئه‌م قۆناغه‌ مه‌ترسی‌ترین قۆناغی ئیعتیاده‌. تووشبووان هه‌یروۆین و کۆکائینی گه‌راوه‌، له‌ ده‌ماره‌کانی خوین ته‌زریق ده‌که‌ن. به‌شیکه‌ی زۆر له‌ تووشبووان له‌م قۆناغه‌دا، گیانی خۆیان له‌ ده‌ست ده‌ده‌ن.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

ناکامی ئیعتیاد

به کارهینانی دهرمانه پزیشکی یه کان

ههروهك پيشتەر باس كرا، مۆرفين له كارى پزيشكى دا كهلكى زۆرى ههيه و بۆ دهرمانى هينديك نهخۆشى كهلكى لى وهرده گرن. تووشبووان كاتيک مهواديان دهست ناکهوى، روو

ده‌که‌نه نه‌خۆش‌خانه‌گان و به بیانووی جۆراوجۆر وه‌ک : پشت ئییشه, لاق ئییشه و خه‌و لیّ نه‌که‌وتن و . . . هتد. ئەو مه‌وادده وه‌رده‌گرن و به‌کاری دینن.

لییه‌دایه, که دوکتۆره‌گان ده‌بیّ به‌نسبه‌ت ئەو دهرمانانه‌و نه‌خۆشه‌گان وریا بن و به نه‌ندازه‌ی پیویست ئەو دهرمانانه‌ بده‌ن. ئە‌گه‌ر بۆیان دهرکه‌وت نه‌خۆش موعتاده, ئەو دهرمانه‌ی پیّ نه‌ده‌ن.

والیۆم, دیازپام, کۆدئین و . . . هتد له‌و جۆره‌ دهرمانانه‌ن که مۆرفین یان هه‌یه.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

به شی دووهه م :
بلاؤبوونه وهی له ئیران

راده‌ی بلاو بوونه‌وه‌ی مهوادی موخه‌ددی

له ئییران دا

چه‌ندین ساله که مهوادی موخه‌ددیر به شیوه‌یه‌کی به‌ربلاو له ئییراندا، بلاو بۆته‌وه‌و رۆژ به رۆژیش پهره ده‌ستینی. دياره میژووی به‌کاره‌ینانی مهوادی موخه‌ددیر له ئییراندا، ده‌گه‌ر پسته‌وه بۆ ده‌یان سال پيش ئیستا، به‌لام وه‌ک ئەم سهرده‌مه به‌کار نه‌هاتووه و ته‌نانه‌ت تووشبووان به مهوادی موخه‌ددیر زۆر که‌متر له ئیستا بوون.

هه‌لکه‌وتووی جوغرافیا‌یی ئییران به شیوه‌یه‌که، که ئییران که‌وتۆته سهر ریگی‌ای به‌ری کردنی مهوادی موخه‌ددیر بۆ ولاتانی دیکه به تایبه‌تی ئوروپا. لهو پیوه‌ندی‌یه‌دا لاوان و خه‌لکی ئییران تیکه‌لاوی موعامیله‌ی مهوادی بلاو‌بوونه‌وه‌ی له ئییران دا بوون و به‌شیک‌ی زۆر له مهوادی موخه‌ددیر لهو ریگی‌یه‌وه له ئییران دا بلاو ده‌بیته‌وه. ههر وه‌ک پيشتر باس کرا 70% مهوادی موخه‌ددیری ئوروپا و له سهر یه‌کیش یه‌ک له سی‌ی مهوادی موخه‌ددیری دنیا له شه‌فغانستان دا‌بین ده‌کری. ئییران ولاتیکی هاوسنوری شه‌فغانستانه که 945 کیلۆمتر پیکه‌وه سنووریان هه‌یه. مافیاو قاچاغچی‌یه‌کانی مهوادی موخه‌ددیر به‌که‌لک وه‌رگرتن لهو سنووره دورو دریشه، له ریگی‌ای ئییرانه‌وه به‌شیک‌ی زۆری ئه‌و مهواده‌ بۆ ولاتانی دیکه به‌ری ده‌کن. شه‌و مهواده‌ی که سالانه له ئییراندا ده‌ستی به‌سه‌ردا ده‌گرن، ره‌وتی به‌ری کردنی مهوادی

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

موخه‌ددیر له رینگای ئیرانه‌وه بۆ ولاتانی دیکه نیشان ده‌دا. ته‌گهر بمانه‌وه‌ی به‌راوردیك له به‌رپۆ کردنی مه‌واددی موخه‌ددیر له ساڵه‌کانی 1998 و 1999 ی زائینی بکه‌ین، ده‌بینین که سالی 99 به‌ نیه‌سه‌ت سالی 98, 30% زۆری کردوه، که ته‌و به‌راورده له هیه‌رۆتین 100% بووه.

بلا‌وبوونه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر له ئیراندا به‌ راده‌یه‌که، ته‌نانه‌ت رێژیمیش ناتوانی کۆنترۆلی بکات و هیندی جار بۆخۆی عامیلی بلا‌وکردنه‌وه‌ی ته‌و به‌لایه له ئیران دایه. "محمد فلاح" (دبیری ستاد مبارزه با مواد مخدر) له کۆبوونه‌وه‌یه‌که‌ دا وتی: له سالی 1377 له ئیران 194 تۆن مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌ستی به‌ سه‌ردا گیراوه، که ته‌نیا 40%ی ته‌و مه‌وادده بۆ ولاتانی دیکه به‌رپۆ ده‌کرا. هه‌روه‌ها، ناوبرا له درێژه‌ی قسه‌کانی دا وتی: تا ئیستا سی هه‌زار که‌س له هیه‌زه ئینتزامی‌یه‌کانی ئیران به‌ ده‌س قاچاغچی‌یه‌کانی مه‌وادده‌وه کوزراون. ته‌و ئاماره راده‌ی بلا‌و بوونه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر له ئیران دا نیشان ده‌دا و ته‌نانه‌ت بی ده‌سه‌لائی هیه‌زه ئینتزامی‌یه‌کانی رێژیم له به‌رامبه‌ر قاچاغچی‌یه‌کان ده‌رده‌خا. به‌و حاله‌ش که ساڵانه سه‌دان تۆن مه‌واد له ئیران ده‌ستی به‌ سه‌ردا ده‌گرن، به‌ شیوه‌یه‌کی به‌ربلا‌و ته‌و مه‌وادده له رینگای ئیرانه‌وه، بۆ ولاتانی دیکه به‌رپۆ ده‌کری و ته‌نانه‌ت له ئیرانیش دا، رینگای مه‌واددی موخه‌ددیر بۆ نیو شاره‌کان، دیهاته‌کان، شه‌قام، کۆلان، پارکه‌کان و هه‌روه‌ها شوینه ناموزشی‌یه‌کان وه‌ک: قوتابخانه و زانسته‌گه‌کان دا کراوه‌ته‌وه و هیه‌چ ده‌سه‌لاتیکیش ناتوانی پێشینی پێ بگری.

به‌ پێی ئاماریکی ره‌سمی که رێژیم بلا‌وی کردۆته‌وه، له حه‌شیمه‌تی 60 میلیۆنی ئیران دا 2% مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دین. هه‌روه‌ها به‌ پێی سه‌رچاوه‌کانی دیکه، که به‌رپۆ به‌رانی رێژیم بلا‌ویان کردۆته‌وه 10% له حه‌شیمه‌تی ئیران، مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دین. له لایه‌کی دیکه‌وه "د. انصاری راد" سه‌رۆکی ریکه‌راوی "به‌زستی" رایگه‌یاند، که چوونه سه‌ری ژماره‌ی تووشبووان به‌ مه‌واددی موخه‌ددیر له ئیران دا پینچ به‌رابه‌ری چوونه سه‌ری حه‌شیمه‌تی ئیرانه. ته‌مه‌نی تووشبووان له نیوان 18 تا 45 ساڵه. سه‌دی 80ی تووشبووان له

لاوان و کهسانی که متر له 30 سال پیک هاتون. دیارده‌یه‌ک که زۆرتەر ده‌بیته جیگای نیگه‌رانی شه‌ویه، جگه له‌وه‌ی ژماره‌ی تووشبووان تا دی زیا‌تر ده‌بی. ته‌مه‌نی گه‌رۆده بوون به مه‌واددی موخه‌ددیر هاتۆته خوارو ته‌نانه‌ت له به‌کاره‌ییانی تریاک و شه‌شیش روویان کردوته هه‌یروئین و ته‌مه‌نی تووشبووان به مه‌واددی موخه‌ددیر له ئی‌راندا گه‌یشته‌ته 27 سال. زۆر به‌ی شه‌وانه‌ی تووشی ئەم به‌لایه‌ ده‌بن له ته‌مه‌نی 18 تا 22 سالی فی‌ر ده‌بن. راستی‌یه‌کی دیکه‌ش که له پیوه‌ندی له گه‌ل پهره‌ گرتنی تووشبووان به مه‌واد له ئی‌ران دا، پیوسته ئیشاره‌ی پی بکری نیگه‌رانی له پهره‌ گرتنی نه‌خۆشی ئەیدز له ریگای تووشبووانی ته‌زریق‌یه‌وه‌یه. (شه‌و که‌سانه‌ی که مه‌واددی گه‌راوه له ده‌ماره‌کانی خۆیان ته‌زریق ده‌کن) دوو له سی‌ی تووشبووان به مه‌واددی موخه‌ددیر له ئی‌ران، له ریگای ته‌زریق‌یه‌ مه‌وادده‌وه تووشی نه‌خۆشی Hiv زاند (مئب‌ت) بوون. به پی‌ی ئاماریکی دیکه، له دوو سالی رابردوو (77 و 78) شه‌و که‌سانه‌ی که به هۆی خواردنی مه‌واددی سه‌می له نه‌خۆشخانه‌ی "لقمان حکیم" گیانیان له ده‌س داوه 47% یان تریاک و مورفینیان به‌کار هه‌ناوه. که 71% یان بیاو و 29% یان ئافره‌ت بوون. هه‌روه‌ها به پی‌ی قسه‌کانی "بختیاری" به‌رپرسی "سازمان زندانهای کشور" له 156 هه‌زار به‌ندی یه‌ک که پیوستیان به چاوه‌دیری دوکتور هه‌یه، 67% یان تووشبووان به مه‌واددی موخه‌ددیرن.

هه‌موو هاو‌لاتیه‌کی ئی‌رانی ده‌زانی که زیاتر 2% ی لاوان و خه‌لکی ئی‌ران، مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دینن. شه‌و مه‌وادده له هه‌موو جو‌ره‌کانی، به شیوه‌یه‌کی زۆر ئاسایی له هه‌موو شوێنیکی ئی‌ران ده‌س ده‌که‌وی و شه‌و که‌سانه‌ی بلا‌ویشی ده‌که‌نه‌وه، هه‌موویان له نیو خه‌لک دا ناسراون و به بی هیچ مه‌ترسی‌یه‌ک درێژه به کاری خۆیان ده‌دن. تووشبووان به

مه‌وادی موخه‌ددیریش به بیّ هیچ کۆسپینک (له سه‌ر ریگیان دا) مه‌وادی موخه‌ددیر به‌کار دینن. به داخه‌وه به‌کارهینانی مه‌وادی موخه‌ددیر ته‌نیا له نیۆ کورپان و پیاوان دا خولاسه نه‌کراوه‌ته‌وه, به‌لکوو چه‌ند سالیکیکه شه‌و دیارده مالتویرانکه‌ره, له نیۆ کچان و ئافره‌تانیش دا په‌ره‌ی ته‌ستاندوه به‌شیکێ زۆر له کچان به‌کاری دینن و بووه‌ته به‌کینک له گه‌وره‌ترین گرفته‌کانی رۆژی ولاته‌که‌مان.

بلا‌وبونه‌وه‌ی مه‌وادی موخه‌ددیر له ئیژاندا به‌چه‌شینیکه, که ته‌نانه‌ت شه‌و شوینانه‌ی که له گه‌ل دنیا‌ی ده‌ره‌وه‌ی خۆیان دا بیوه‌ندی‌یان نی‌یه, وه‌ک به‌ندیخانه و سه‌ربازگه‌کان به‌کاری دینن که جیگی‌ی سه‌ر سو‌رمانه! به‌گشتی له ئیژان دا له هه‌موو شوینیک مه‌وادی موخه‌ددیر ده‌ست ده‌که‌وی و به‌کار هینانی زۆر ئاسایی‌یه و هه‌روه‌ها له رووی روخسارو قه‌لافه‌تی خه‌لکی ده‌توانین تووشبووان له خه‌لکی ئاسایی جیا بکه‌ینه‌وه.

هۆیه‌کانی ئالووده بوون به مهوادی موخه‌ددیر

به پیی لیکۆلینه‌وه له تووشبووان به مهوادی موخه‌ددیر و هه‌روه‌ها خه‌لکی دیکه‌ی ئی‌یران، هۆیه‌کانی ئالووده بوون به مه‌واد، ده‌گه‌رپه‌ته‌وه سه‌ر چه‌ند شت، که له ئەسل دا ئەو شتانه پیکه‌وه گری دراون. نه‌بوونی ئاسۆیه‌کی روون بۆ لاوان، بیکاری و گرانی که کۆمه‌ل به‌ره‌و فساد و لاری دا ده‌بات.

به پیی به‌رنامه‌ی ئاموزشی له ئی‌یران زۆربه‌ی لاوان به‌ دوای ته‌واو کردنی، قۆناعی ده‌بیرستان ناتوانن درێژه به‌ خویندن بدن و واز له‌ خویندن دینن، به‌ بی‌ ئەوه‌ی داهاتویه‌کی روونیان هه‌بی. ته‌نانه‌ت ئەو لاوانه‌ش که ده‌رسه‌کانیان له‌ ناستی زانستگه‌کان کۆتایی پی دینن، به‌شیک زۆریان به‌ بی‌ ئیش و کار ده‌میننه‌وه. له‌و پیوه‌ندی‌دا "قلی شیخی" (قائم مقام وزیر کارو امور اجتماعی) وتی: سالانه 200 هه‌زار که‌س له‌و قوتابیانه‌ که کۆتایی به‌ خویندن دینن، به‌ هه‌شیمه‌تی بیکاری ئی‌یران زیاد ده‌بن، که 100 هه‌زار که‌سیان ئەو که‌سانه‌ن له "دانشگاه آزاد اسلامی" کۆتایی به‌ خویندن دینن.

به‌وه‌زعه، ئەو لاوانه‌ به‌ هه‌زار ئاوات و ئاره‌زوو به‌ نسه‌ت داهاتووی خۆیان دینه‌ نیو کۆمه‌لیکی ئالووده به‌ ئابووری‌یه‌کی لاواز و پێژمییکی دواکه‌وتوو، که له‌ سه‌ره‌وه‌ی هه‌مووی گرانی، بیکاری و فساد خۆی ده‌نوینی. ئەو لاوانه‌ چۆن داهاتووی خۆیان دروست بکه‌ن؟

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

هیژی کار زۆره له به‌رامبه‌ردا، کار بۆ هیژی کار زۆر که‌مه، ته‌نانه‌ت داها‌تی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ کار ده‌که‌ن زۆر که‌مه‌و پێدا‌ویسته‌ی‌یه‌کانی ژیا‌نیان بۆ دا‌یبن نا‌کو به‌ نیه‌سه‌ت داها‌تو‌یوان هی‌ویان که‌مه. به‌ پێی ئا‌ماری " سا‌zman به‌دا‌شت جه‌انی " 5 میلی‌یۆن که‌س له ئی‌ران تو‌وشی غه‌م و په‌ژاره‌ی رو‌وحی بو‌ون، هه‌روه‌ها 10% له قوتا‌بیان نا‌لۆزی فی‌کری و ره‌وانه‌یان هه‌یه. ته‌وا‌وی ئه‌و شتانه‌ی که‌ با‌س کران پێکه‌وه ده‌بنه‌ هۆی به‌ره‌و لا‌رێ دا بردنی لا‌وان و به‌شیکی زۆریان له به‌ر نه‌بوونی ئی‌ش و کار، رو‌و ده‌که‌نه‌ کاری نا‌زاد و قا‌چاخ وه‌ک: مه‌عامیله‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر و کرپین و فرۆشتنی شت و مه‌کی قا‌چاخ. ژیا‌ن له ئی‌ران دا، زۆر سه‌خت و دژواره‌ و پێدا‌ویسته‌ی‌یه‌کانی ژیا‌ن، زۆر گران و به‌شیکی زۆر له‌و خه‌لکه‌ به‌و داها‌ته که‌مه‌ی نا‌توانن ژیا‌نی خۆیان به‌رپۆه به‌رن. هه‌ر بۆیه زۆربه‌یان چه‌ند ئی‌ش و کاریا‌ن (شغل) هه‌یه. با‌وک له به‌ر گرفته‌کانی ژیا‌ن نا‌توانی له سه‌ر ته‌ریبه‌ت و باره‌یتانی مندا‌له‌کانی نه‌قشی هه‌به‌ی. زۆربه‌ی ژنه‌کانی‌ش، شان به‌ شانی پیا‌وه‌کان کار ده‌که‌ن تا که‌لینیک له که‌م و کو‌ری‌یه‌کانی ژیا‌ن پر بکه‌نه‌وه. زۆر که‌سی دیکه له پێگای نا‌دروسته‌وه وه‌ک: دزی، فه‌ساد (خۆفرو‌شی)، وه‌رگرته‌نی به‌رتیل (به‌ تابه‌ته‌ی له ئی‌داره‌کان)، ژیا‌نی خۆیا‌ن به‌رپۆه ده‌بن، پێژمیش له‌و پێوه‌ندی‌یه‌دا، پێگا چاره‌یه‌کی بۆ چاره‌سه‌ر کردنی ئه‌و گه‌رو‌گرفته‌نه‌ی کۆمه‌لگای ئی‌رانی نی‌یه‌و زۆرتر له نی‌و دروشمه‌ سیاسی‌یه‌کانی دا، ما‌وه‌ته‌وه و له به‌ر ئیختلافاتی نی‌وخۆیی خۆیا‌ن نا‌گایان له ژیا‌نی خه‌لکی نی‌یه.

ئه‌و گه‌رو‌گرفته‌نه‌ی، که‌ با‌س کران، هه‌مو‌یان پێکه‌وه ده‌بنه‌ هۆی پێک ها‌تنی نا‌ره‌حه‌تی فی‌کری و ره‌وانه‌ی له نی‌و خه‌لکی ئی‌ران، به‌ تابه‌ته‌ی لا‌وان و شو‌ینه‌وار له سه‌ر هیژی کاری ولاته‌که‌مان دا‌هه‌نی، که‌ ته‌مه‌نیا‌ن له نی‌وان 18 تا 45 سا‌له‌و به‌ره‌ به‌ره‌ تو‌وشی فه‌ساد و به‌ره‌و لا‌رێ‌یان ده‌بات. له گه‌ڵ هه‌مو‌ی ئه‌و شتانه‌ی که‌ با‌س کران، را‌ده‌ی بلا‌بو‌ونه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر له ئی‌راندا، شو‌ینه‌وارێکی زۆری له نی‌و کۆمه‌ل دا‌نا‌وه‌ خه‌لکی‌ش بۆ نه‌وه‌ی له‌و گه‌رو‌گرفته‌نه‌ی ته‌گه‌ر بۆ ما‌وه‌یه‌کی کو‌رتیش بی‌ بیه‌ته‌ ده‌ر رو‌و ده‌کاته مه‌واددی موخه‌ددیر. سه‌یر ئه‌وه‌یه‌ له سه‌ر شو‌ینه‌وار دا‌نانی مه‌واد له سه‌ر له‌ش و ره‌وانه‌ی ئه‌سنان به

باشی ئاگادارن، به‌و حاله‌ش به‌کاری دینن. ئه‌وه له‌ حاله‌یکدایه، که به‌کاره‌ینانی مه‌واددی موخه‌ددیری زه‌عیف و لاوازی وه‌ک: حشیش و گراس رینگا خۆش که‌ری ئیعتیاده‌و دواتر ناتوانی وازی لی یینی.

به‌شیکه‌ی دیکه‌ له‌و که‌سانه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دینن، پوولی زۆر و ژیانی خۆش بووه‌ته‌ هۆی تیکه‌لاو بوونیان. ئه‌ویش هۆی تابه‌تی خۆی هه‌یه‌ وه‌کوو: نه‌بوونی مودیرییه‌تی دروستی بنه‌ماله‌یی و وه‌ده‌ست هه‌ینانی ئه‌و سه‌روه‌ت و پووله‌ له‌ رینگای نادروسته‌وه، که‌ شوینه‌واری خراب له‌سه‌ر بنه‌ماله‌کانیش داده‌نی. سه‌رپه‌رستی بنه‌ماله‌کانیش زۆر جار ده‌بنه‌ هۆی تیکه‌لاو بوونی که‌س و کاریان (وه‌ک : ژن و مندال). هه‌روه‌ک تووشبووان و خه‌لکی دیکه‌ ده‌گه‌یرنه‌وه، زۆربه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که‌، مه‌واددی موخه‌ددیر به‌کار دینن، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ نیۆ بنه‌ماله‌کانیان زه‌ختیان له‌ سه‌ر نه‌بی و بتوانن درێژه به‌، به‌کاره‌ینانی مه‌واد بدن، ژن و منداله‌کانیشیان ئالووده به‌ مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌که‌ن، تا کۆسپه‌کانی سه‌ر رینگای به‌کار هه‌ینانی مه‌واد له‌ نیۆ بنه‌ماله‌دا لابه‌رن. به‌ داخه‌وه له‌ ئییران دا به‌ هه‌زاران بنه‌ماله‌ی گه‌ڕۆده به‌ مه‌واددی موخه‌ددیر به‌رچاو ده‌که‌وی.

له‌ نیۆ کچانیش دا، وا بلاو بووه‌ته‌وه که‌، به‌کاره‌ینانی گراس و حشیش گۆیا چاویان جوان و بادامی ده‌کا. هه‌ر بۆیه هه‌یندیک له‌ کچانیش تووشی هه‌له‌ ده‌بن و ته‌نیا له‌ به‌ر جوانی کورت خایه‌نی چاویان، خۆیان ئالووده به‌ مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌که‌ن. به‌شیکه‌ی دیکه‌ له‌ کچان له‌ رینگای تیکه‌لاو بوون، له‌ گه‌ل کورانی ئالووده به‌ مه‌واد تووشی ئیعتیاد ده‌بن. به‌ داخه‌وه مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ نیۆ کچانیش دا، هه‌روه‌ک کوران بلاو ده‌بیتته‌وه و به‌شیکه‌ی زۆر له‌ ئافه‌رتان له‌ رینگای مه‌عامیله‌ی مه‌واد، خه‌رجی بژیه‌ی بنه‌ماله‌کانیان وه‌ ده‌ست دینن. له‌

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

قوتابخانه و شويته ناموزشي يه كاني كچانيش دا مهوادی موخه ددير زور بهربلاو دهس دهكه وي
و توشبوان به ناسايي به كاري ديتن. يه كيك له هويه سهره كي يه كاني نالووده بووني لاوان
به مهوادی موخه ددير له ئيران دا، تهرخان نه كردني ئيمكانات و سهرمايه گوزاري بو لاوانه.
ئيمكاناتي وهرزشي و تهرجي له قوتابخانه كان و شويته ناموزشي يه كاني ديكه زور كه مهو
لاوان به حالي خويان به ره لاكراون. لهو پيوهندي يه دا لاوان پينوييني ناكرين. تهنانهت هينديك
له نوركانه كاني ريژيم نهركي به ره و لاري بردني لاوانيان هيه كه له جي خوي دا باسي
دهكه ين.

نه خشی کۆماری ئیسلامی , له بلاو کردنه‌وه‌و په‌ره پیدانی مه‌واددی موخه‌ددیر

... کۆچیه و کۆلتیکی زۆرمان به جی هیشته و له تاکام دا, له شه‌قامی "عباس آباد" بۆ لای شه‌قامی "بی‌سیم" بامان داوه‌و له‌ویدا "قباد" له ته‌نیشت بینایه‌کی رازاوه ماشینه‌که‌ی راگرت. به‌ دوای دابه‌زینی من و قباد.., به‌ره‌و بیناکه‌ وهری که‌وتین. قباد... له ده‌رگای داو, له‌وبه‌ری ده‌رگاوه که‌سیک له ناو و نیشانی ئیمه‌ی پرسى. قباد, گوتی: "کریم" لێزه‌دا بوو که زانیم, ناوی نه‌ینی بۆ ده‌عه‌تیه‌کان, "کریم"ه.

رۆیشتینه ژوره‌وه. ده‌رگای سالتۆنکی گه‌وره, به‌ روومان دا کرایه‌وه. جه‌ماعه‌تیکی زۆر له‌وی دانیشتبوون. زۆربه‌یان میزه‌ر به‌سه‌ر بوون (مه‌لا) و ئاخه‌که‌ی به "یا الله, یاالله" رۆیشتینه ژوره‌وه. هیشته نه‌مه‌دزانی میوانیه‌که‌ چ رواله‌تیکی هیه, زۆرتر سه‌یری قه‌لافه‌ته‌کانه‌ ده‌کرد. ئاخووندیک له به‌رامبه‌ر من دا, دانیشتبوو که زۆر جیگای سه‌رنج بوو, چونکه زۆر رووخۆش بوو, قباد به‌ منی ناساند و گوتی: ئاغای "محمدی گیلازی"یه. دواتر هه‌ر به‌و شیوه‌یه زۆر که‌سم به‌رچاو که‌وت, که نه‌مه‌دناسین به‌لام "خامنه‌ایم" ناسیه‌وه, چونکه زۆرم له "روضه‌خوانی" دا بینی بوو. "غفاری"شم بینی بوو. "لاجوردی"یان

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

پیّم ناساند. پاش ئەم ناساندنە بوو، که لاجوردی وتی: ئاغا! سفره‌که برازیننەوه. شیّعیریکی خایامی خویندەوه و وتی: ئەبێ ساتیك به دستکەوت بزانی.

هەر لەم کاتەدا بوو، که میژمندالیکی لەش باریک هاتە ژورەوه، که پێیان ناساند، زانیم "حسین" کورەزای "خینیی" یه. هیشتا چەند ساتیك تیّ نەپەریبوو، که دەنگی چیرە چیری تریاک لە سەر وافوردا دەستی پێ کرد. هەر لەو کاتەدا، بێلەکانی ویسکی ئیسکاج، جین و کرو وودکای ئیسمیروۆنۆفی روسی لە سەر میژ دانرا. من که سەرم سوورمابوو، سەیری میژەری پیاوه‌کام دەکرد. لە "غفاری" م بیست که وتی: عەجەب تریاکێکی چاکه و محمد گیلانیش درێژە پێداو وتی: پەسند کراوی سەید علی ئاغا، قەسە تیّدا ناگری. حسین به بیّ هیچ پێشەکی‌یه‌ک، لیوانیکی لە وودکای پێ کردو هەندێ ئاو لیمۆی تیّ کردو وەك شەربەت نای به سەریه‌وه... شەو، کاری بەشداران لە تریاک‌ه‌وه، کیشرایه هیروۆئین و ئەم بەزەمش تا سەعاتی 2ی نیوه‌شەو هیشتا هەر بەرده‌وام بوو. ئەم پروداوه که لە بیرە‌وه‌ریه‌کانی ئەو ئەفسەرە داها‌تووه، دەگەرپێتەوه بۆ سالی 1358 و جەماعەتی بەشدار لەو میوانی‌یه‌ش، دامەزێنەرانی رێژی کۆماری ئیسلامی و بەرپێوه‌رانی ئەم رێژیە لە سالی‌کانی دواتر بوون. بناغە‌ی رێژی‌مێک که به تریاک و هیروۆئین و... دانرابی، دەبیّ داها‌تووی چۆن بیّ. تەواوی خەلکی ئێران شاهیدی زۆلم و زۆر، کوشتن و ئێعدام، گرتن و تەبەید و... بوون، که لە لایەن ئەو میژەر به سەرانه‌وه به سەر و لاتە‌که‌مان دا سەپاوه. رێژی‌مێک که گرانی، فەساد و بێکاری به دیاری بۆ گەلانی ئێران هیناوه.

رێژی کۆماری ئیسلامی و نیشان دەدا که دژ به مه‌واددی موخه‌ددیرو بلاو بوونه‌وه‌ی له ئێران دایه، هەر بۆیه به پروپاگە‌نده‌ی زۆر له رادیۆ و تەله‌فزیۆن، چاپە‌مه‌نی‌یه‌کان و کۆرۆ کۆبوونه‌وه‌کانی نیۆ دە‌ولە‌تی، هەروەها سوتاندنی مه‌واد له بەر چاوی خەلک و جاروبار ئێعدامی خەلکی به تاوانی قاچاگی مه‌واد، ویستووێه‌تی خۆی دژ به به‌کارهێنان و قاچاخی

ئهو به‌لایه نیشان بدا. به‌لام راستی‌یه‌کان شتیکی دیکه نیشان ده‌دهن و پژییم به که‌مته‌رخه‌می و بی‌به‌نامه‌یی له کاروباری نابووری، خه‌رج کردنی داها‌تی نه‌وت له ریگی " صدور انقلاب" (یارمه‌تی کردنی ئە‌حزابی ئیسلامی له سه‌رتاسه‌ری جیهان و . . .) که تاکامی بووه‌ته بیکاری و فه‌ساد. وه‌زه‌ییکی وای پیک هی‌ناوه تا مه‌واددی موخه‌ددیر به ئاسانی بیته نیو ئیران و به شیوه‌یه‌کی زۆر ئاسایی بلاو بیته‌وه و لاوان به‌کاری بی‌ن. به پیی بریاریک که به‌شی قه‌زایی پژییم له پیوه‌ندی به مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌ری کردوه، هه‌ر که‌س زیاتر له 5 کیلو تریاک و 30 گرم هی‌رۆئینی پی بی‌ت، حوکمی ئیعدامی هه‌یه و له‌وه که‌متریش زیندانی درێ‌خایه‌ن و جه‌رمیه‌ی قورسی هه‌یه. هه‌روه‌ها چاندنی شادانه و خه‌شخاش له ئیران دا حوکمی ئیعدامی هه‌یه. ئه‌وه‌ی راستی بی، ئه‌و بریارانه ته‌نیا له چوارچیوه‌ی دروشم و نوسراوه‌دا ماوه‌ته‌وه و به‌و شیوه‌یه به‌ری‌وه نه‌چووه. زۆربه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر بلاو ده‌که‌نه‌وه ئه‌فرا‌دو به‌کرێ‌گیراوی پژییم و له لایه‌ن خه‌لکه‌وه به تابه‌تی له کوردستان دا ناسراون. زۆر جاریش له لایه‌ن هی‌زه‌کانی پژییم کاتی‌ک ده‌س‌گیر ده‌کرین به دوا‌ی ماوه‌یه‌کی کورت ئازاد ده‌کرین. به پیی ناماری پژییم، سالانه سه‌دان تۆن مه‌واددی موخه‌ددیر له ئیران ده‌ستی به سه‌ردا ده‌گرن، که‌وابوو ده‌بوا‌یا سالانه هه‌زاران که‌س به تاوانی قاچاخی مه‌واددی موخه‌ددیر ئیعدام بکری‌ن و یا زیندانی درێ‌خایه‌نیان پی بدری. به‌لام ئه‌و بریاره ته‌نیا ئه‌و که‌سانه ده‌گرێ‌ته‌وه، که له نیو ده‌زگا حوکمه‌تی‌یه‌کانی پژییم که‌س و کاریان نی‌یه، یا به‌رپرسیکی پژییم پشتیوانی‌یان لی ناکا.

به‌شیک له به‌رپرسیانی پژییم، به که‌لک وه‌رگرتن له‌و به‌رپرسیایه‌تی‌یه‌ی که هه‌یانه، له ریگی قاچاخی مه‌واددی موخه‌ددیره‌وه، پوولتیکی زۆریان ده‌س ده‌که‌وی و زۆربه‌شیان تریاک و

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

... به‌کار دینن و تهنانهت هیئدیك له ئاخونده‌کان زاهیرو رواله‌تیان به‌کار هیئانی تریاک نیشان ده‌دا. به‌پرسانی ریژیم به‌مه‌به‌ستی وه‌ ده‌ست هیئانی پولی زۆتر بۆ بلاؤ کردنه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر هیچ سنووریک ناسن و له‌ هه‌موو ده‌سه‌لات و به‌پرسانیه‌تی خۆیان, که‌لك وهرده‌گرن. به‌ پیتی ئه‌و لیكۆلینه‌وانه‌ی که‌ کراوه‌, له‌ پادگانه‌ ئاموزشی‌یه‌کان مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ لایه‌ن به‌ریۆه‌به‌ران و پرسنلی پادگان له‌ نیۆ سه‌ربازه‌کان به‌ شیۆه‌یه‌کی ئاشکرا ده‌فرۆشری و سه‌ربازه‌کانیش به‌ شیۆه‌یه‌کی ئاسایی به‌کاری دینن. هه‌روه‌ها له‌ به‌ندیخانه‌کانیش دا که‌ یه‌کیك له‌و شوینانه‌یه‌ که‌ مه‌واددی موخه‌ددیر به‌ هۆی پرسنلی به‌ندیخانه‌ بلاؤ ده‌بیته‌وه‌ و به‌ندیه‌کانیش به‌ کاری دینن تهنانهت زۆریه‌ی به‌ندیه‌کان له‌ نیۆ به‌ندیخانه‌دا تووشی ئیعتیاد ده‌بن. ئه‌وه‌ له‌ حالیکه‌دا یه‌ که‌ به‌ندیخانه‌ له‌ گه‌ل دنیای ده‌ره‌ی خۆیان هیچ چه‌شنه‌ پیۆهنده‌ی‌یه‌کی نی‌یه‌. له‌ ولاتانی دیکه‌ به‌ندیخانه‌ بووته‌ شوینیکی ئاموزشی و به‌ندی‌یه‌کان له‌و ماوه‌یه‌دا په‌روه‌رده‌ ده‌کهن و فیری کار یا پسپۆری‌یه‌کیان ده‌کهن, بۆ ئه‌وه‌ی له‌ به‌ندیخانه‌ هاتنه‌ ده‌ر که‌سیکی به‌ که‌لك بن بۆ کۆمه‌ل. به‌لام له‌ کۆماری ئیسلامی ئینسانی سالم به‌ هۆی جۆراوجۆر (سیاسی, کۆمه‌لایه‌تی و ...) ده‌چیته‌ به‌ندیخانه‌و به‌ موعتادی ته‌حویلی کۆمه‌لی ده‌ده‌نه‌وه‌!

ئه‌و مه‌واددی موخه‌ددیره‌ی که‌ به‌ هۆی هیزه‌کانی ریژیمه‌وه‌ ده‌ستی به‌ سه‌ردا ده‌گرن, به‌شیکی زۆری له‌ لایه‌ن عه‌وامیلی ریژیمه‌وه‌ له‌ نیۆ کۆمه‌ل دا بلاؤ ده‌کریتته‌وه‌. بۆ وینه‌ له‌ 194 تۆن مه‌واددی موخه‌ددیر که‌ سالی 1377 له‌ ئیران ده‌ستی به‌سه‌ردا گیراوه‌, ته‌نیا 50 تۆنی له‌ لایه‌ن ریژیمه‌وه‌ له‌ به‌ین چووه‌و چاره‌نووسی 144 تۆنه‌که‌ی دیکه‌ روون نی‌یه‌. ته‌واوی تووشبووان به‌ مه‌واددی موخه‌ددیرو خه‌لکی دیکه‌ی ئیران, کۆماری ئیسلامی به‌ تاوانباری سه‌ره‌کی داده‌نن و ریژیم به‌ ریگا خۆشکه‌ری ئیعتیاد ده‌زانن و به‌ سه‌دان که‌س له‌ عه‌وامیل و کار به‌ده‌ستانی ریژیم که‌ مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ نیۆ کۆمه‌ل دا بلاؤ ده‌که‌نه‌وه‌ له‌ نیۆ خه‌لکی دا ناسراون.

به‌ گشتی مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ سی ریگاوه‌ له‌ ئیران دا بلاؤ ده‌کریتته‌وه‌:

- 1- له ریڠای قاچاخچی‌یانی مه‌واددی موخه‌ددیر.
- 2- له ریڠای کاربه‌دهستان و به‌پررسینی ده‌وله‌ته‌وه بو قازانجی شه‌خسی خۆیان.
- 3- له ریڠای عه‌وامیلی تایبه‌تی ریژییم , که ده‌یه‌ه‌وی به بلاّو کردنه‌وه‌ی مه‌واددی موخه‌ددیر به ته‌هدافی خۆی له نیو گه‌لانی ئیران بگات.

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

ئاما نجه‌کانی ریژیم

له‌ بلاو کردنه‌وه‌ی مقوادی موخه‌ددیر

هه‌روه‌ک باس‌مان کرد، ریژیم به‌ پێی سیاسه‌ته‌ چه‌په‌له‌کانی خۆی له‌ ریڤگای عه‌وامیلی خۆی‌یه‌وه‌ مه‌وادی موخه‌ددیر بلاو ده‌کاته‌وه‌. له‌ لایه‌کی دیکه‌شه‌وه‌، ریڤگای به‌ بلاو‌یونه‌وه‌ی مه‌واد له‌ ریڤگاکانی دیکه‌ داوه‌ هیچ‌ چه‌شنه‌ کۆسپ‌پێکیان بۆ دروست ناکا. لی‌ره‌دایه‌ که‌ پرسپاری‌یکمان بۆ دیته‌ پێش، کۆماری ئیسلامی له‌ بلاو کردن و په‌ره‌ پیدانی مه‌وادی موخه‌ددیر به‌ تایبه‌تی له‌ کوردستان چ‌ قازانج‌پێکی ده‌ست ده‌که‌وی؟

به‌ نسه‌به‌ت چاره‌نووسی تووشبووان به‌ مه‌وادی موخه‌ددیرو شوینه‌وار دانانی مه‌واد له‌ سه‌ر له‌ش و په‌وانیان له‌ به‌شی یه‌که‌م دا به‌ وردی باس کراوه‌. تووشبووان به‌ دوا‌ی ماوه‌یه‌کی کورت، تووشی نه‌خۆشی په‌وانی ده‌بن و به‌ نسه‌به‌ت ژبانی خۆیان و بنه‌ماله‌کانیان بێ ته‌فاوه‌ت و هه‌روه‌ها ئینسان‌پێکی بێ هه‌ست، بێ عاتیفه‌، بێ غه‌ره‌ت، ترسنۆک و بێ ته‌فاوه‌ت له‌ به‌رامبه‌ر مه‌سائیلی سیاسی و چۆنیه‌تی به‌رپه‌وه‌ به‌ری ولات بار دین. تووشبووان ته‌نیا فیکر و هۆشیان وه‌ ده‌ست هێنانی مه‌وادی موخه‌ددیره‌ له‌ هه‌ر ریڤگایه‌که‌وه‌، له‌ دزی‌یه‌وه‌ بگه‌ره‌، تا ده‌گاته‌ خۆ فرۆشی و خیانه‌ت به‌ نه‌ته‌وه‌که‌ی و هاوکاری ریژیم.

به‌و تێبێنی‌یانه‌وه‌ که‌ باس کران، ریژیم ده‌یه‌وه‌ی به‌ بلاو کردنه‌وه‌ی مه‌وادی موخه‌ددیر و ئالوده‌ کردنی لاوان به‌و به‌لایه‌ ریڤگای به‌ره‌و پێش بردنی سیاسه‌ته‌کانی خۆی ئاسانه‌تر بکات و لاوان که‌ هه‌یزی سه‌ره‌کی شۆرش و جولانه‌وه‌ن، لاواز و ته‌نانه‌ت به‌ره‌و لاری‌یان دا ببات، تا ئاگیان له‌ چۆنیه‌تی به‌رپه‌وه‌ به‌ری ولاته‌که‌یان نه‌بێ. ئه‌و سیاسه‌ته‌ی ریژیم زۆرتر له‌ کوردستان

دا, به‌رپۆه چووه و به شیوه‌یه‌یه‌کی زۆر به‌ربلاؤ پیا‌ده کراوه. له‌و پێوه‌ندی‌یه‌دا " اداره مبارزه با مواد مخدر" له‌ کوردستان دا به‌ جێی ئه‌وه‌ی که پێش به‌ بلاؤ بوونه‌وه‌و به‌ کار هێنانی مه‌واددی موخه‌ددیر بگه‌ڕی, به‌ شاهیدی خه‌لکی کوردستان و تووشبووان په‌ره‌ی به‌ به‌کارهێنان و بلاؤ کردنه‌وه‌ی ئه‌و مه‌وادده‌ داوه‌ و زۆربه‌ی ئه‌و که‌سانه‌ی که مه‌واد بلاؤ ده‌که‌نه‌وه‌ پێوه‌ندی راسته‌وخۆیان له‌ گه‌ڵ ئه‌و ئی‌داره‌یه‌ هه‌یه‌. ئی‌تلاعاتی رێژیم له‌ کوردستان یه‌کیکی دیکه‌ له‌و ئۆرگانانه‌یه‌ که بۆ گه‌یشتن به‌ مه‌به‌سته‌کانی, مه‌واددی موخه‌ددیر بلاؤ ده‌کاته‌وه‌ و لاوان به‌و مه‌وادده‌ ئالوده‌ ده‌کا. عه‌وامیلی ئی‌تلاعات به‌ دوا‌ی شناسایی و ناسینی ئه‌و لاوانه‌ی که هه‌ستی شو‌رشگه‌یری و نه‌ته‌وه‌یی‌یان هه‌یه‌, له‌ رێگای عه‌وامیلی تابه‌ته‌یه‌وه‌ ئه‌و لاوانه‌ تیکه‌لاوی مه‌واددی موخه‌ددیر ده‌که‌ن و دواتریش بۆ به‌ره‌و پێش بردنی هه‌مان سیاسه‌ت که‌لکیان لی‌ وهرده‌گه‌ڕی. کۆماری ئی‌سلامی بۆ به‌رپۆه‌ بردنی سیاسه‌ته‌کانی خۆی ته‌نانه‌ت سنووره‌کانی‌شی به‌ریوه‌و به‌ شیوه‌یه‌کی به‌ربلاؤ مه‌واددی موخه‌ددیر له‌ کوردستانی عه‌ی‌راق بلاؤ ده‌کاته‌وه‌. ئه‌وه‌ له‌ حالیکه‌دا به‌ ده‌سال پێش له‌ کوردستانی عه‌ی‌راق مه‌واددی موخه‌ددیریان نه‌ده‌ناسی و ژماره‌ی تووشبووان له‌ ژماره‌ی قامکی ده‌ست تی‌ نه‌ده‌په‌ری. له‌م دوا‌یانه‌دا هه‌ی‌رۆ ئی‌نیکی زۆر له‌ کوردستان به‌ نرخیکی زۆر که‌م بلاؤ بووه‌ته‌وه‌. دياره‌ مه‌به‌سته‌که‌یان ئه‌وه‌یه‌ که هه‌موو که‌س بتوانی‌ و ده‌ستی بێنی‌ تا رێگای چوونه‌, نی‌و ئیعتیاد ئاسانه‌تر بکری‌.

رێژیم به‌ که‌لک وهرگرتن له‌و هه‌ل و مه‌رجه‌ی که هاتۆته‌ پێش به‌شیکی زۆر له‌ به‌ندی‌یه‌سیاسی‌یه‌کان و شو‌رشگه‌یران به‌ تاوانی قاچاخی مه‌واددی موخه‌ددیر ئی‌عدام ده‌کا, له‌و کاره‌دا به‌ دوو مه‌به‌ست ده‌گا! هه‌م موخالیفینی خۆی له‌ ناو ده‌بات و هه‌م وا نیشان ده‌دا دژی

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

بالۆ کردن و په‌ره پیدانی ئه‌و مه‌وادده‌یه . له‌و پیوه‌ندی‌یه‌دا به‌شیکی زۆر له‌ شوێشگیره به‌لوچه‌کانی ئیتران به‌ ناوی قاچاخچی‌یانی مه‌وادی موخه‌ددير ئیعدام یا سه‌رکوت ده‌کری‌ن.

دواین وته

کۆماری ئیسلامی، یه‌کێک لهو حکومه‌تانه‌یه که، بروای به نازادی و دیموکراسی نی‌یه، هه‌ر بۆیه بۆ مانه‌وه‌ی ده‌سه‌لاته‌که‌ی، گهلانی ئیرانی خستۆته ژیر فشارو به هه‌ر شیوه‌یه‌که که بۆی بکری سهرکوتیان ده‌کا. بۆ ئه‌و مه‌به‌سته سهره‌رای پێک هینانی چه‌ندین هیژی دژی گه‌لی، سیاسه‌تیکی نویی پێک هیناوه که له دنیا‌دا وینیه‌ی نه‌بوه. ئه‌و سیاسه‌ته به رواله‌ت هه‌ست پی ناکری، به‌لام به دوا‌ی ماوه‌یه‌که شوینه‌واری خۆی نیشان ده‌دات و نه‌گه‌ر گهلانی ئیران ئاگاو وشیار نه‌بن، ریژییم به مه‌به‌سته‌کانی خۆی ده‌گات.

ئه‌و سیاسه‌ته هه‌روه‌ک تا ئیستا باس‌مان کردوه، په‌ره پیدانی مه‌وادی موخه‌ددیر له نیو کۆمه‌ل‌دایه. مرۆقی تووشبوو به مه‌وادی موخه‌ددیر، ئینسانیکێکی بی هه‌ست، بی غیبه‌ت، ترسنۆک و . . . بار دیت. هه‌ر که‌سی‌کیش ئه‌و تایبه‌تمه‌ندی‌یا‌نه‌ی هه‌بی، مرۆقی‌کی بی که‌لێک بۆ کۆمه‌ل‌ده‌بی و بۆ وه ده‌ست هینانی مه‌وادی موخه‌ددیر، ئاماده‌یه هه‌موو چه‌شنه کارێک به‌ریوه‌به‌ری. و لی‌ره‌دایه که ریژییم بۆ به‌ره‌و پێش بردنی سیاسه‌ته‌کانی که‌لکیان لی وهرده‌گری. ئه‌رکی هه‌موومانه له به‌رامبه‌ر ئه‌و سیاسه‌ته‌ی ریژییم ده‌نگی نار‌ه‌زایه‌تی ده‌ر به‌رین و عامیلان و به‌ریوه‌به‌رانی ئه‌و کاره که هه‌موویان له نیو کۆمه‌ل‌دا ناسراون ریسوا که‌ین و

promoting kurdish language

© www.dengekurd.com, 2003

لاوان و خه‌لکی ولاته‌که‌مان به‌نسبته چاره‌نوسی به‌کار هیئانی مه‌وادی موخه‌ددیر
 ناگادار بکه‌ینه‌وه، تا له‌وه زیاتر نه‌که‌ونه داوی ریژیمی کۆنه‌پهرستی ناخووندی.

سه‌رچاوه‌کان:

- 1- فرهنگ پزشکی انگلیسی - فارسی، دکتور محمد هوشمند ویژه
- 2- فرهنگ فارسی - فارسی، عمید
- 3- دانستنیهای طب قدیم و جدید، اسماعیل اژدری
- 4- جاده ابریشم، ایرین فرانک و دیوید براونستون
- 5- حسن صباح و قلعه الموت، ناصر نجمی
- 6- خاطرات تکانه‌هنده یک افسر بلند پایه، به قلم شیخ علی تهرانی
- 7- اطلاعات سیاسی - اقتصادی، (ژماره 164- 163)
- 8- رادیو BBC، (80/4/5)
- 9- هفته‌نامه دیدار، ژماره 33 سال 1378
- 10- روزنامه فتح، ژماره 63 سال 1378
- 11- روزنامه همشهری، ژماره 2014 سال 1378
- 12- روزنامه همشهری، ژماره 2115 سال 1379
- 13- روزنامه آفتاب، ژماره 220 سال 1379
- 14- روزنامه آفتاب، ژماره 221 سال 1379
- 15- روزنامه آفتاب، ژماره 222 سال 1379

- 16- روزنامه حیات نو, ژماره 116 سال 1379
- 17- گۆفاری سه‌رده‌م, ژماره 1 سالی 1999
- 18- رۆژنامه‌ی کوردستانی نوی, ژماره 1979 سالی 1999
- 19- گۆفاری خاک, ژماره 17 سالی 1998
- 20- گۆفاری گولان, ژماره 268 سالی 2000
- 21- گۆفاری گولان, ژماره 283 سالی 2000
- 22- گۆفاری گولان, ژماره 294 سالی 2000
- 23- کوردستان, ژماره 315 سالی 1380
- 24- لیکۆلینه‌وه له ده‌یان لاوی تی‌که‌لاو به مه‌وادی موخه‌ددیر.

نووسەر له چهند دیریکدا:

مه‌دی به‌دری، له دایک بووی 1348، خه‌لکی پاوه، خوینده‌واری 2ی ده‌بیرستان. له سالی 69هوه پيشمه‌رگه‌ی حیزبه و ئیستا مامۆستای سیاسی فیرگه‌ی سیاسی - نیزامی حیزبه.

به‌رهبه‌مه‌کان:

1- مه‌واددی موخه‌ددیرو بلا‌وبونه‌وه‌ی له ئیراندا

2- میژوی جامی جیهانی فووتبال

3- سه‌رنووسه‌ری گوڤاری "ماراتون" (تا ئیستا 18 ژماره‌ی بلا‌و کراوته‌وه)

4- ئاوردانه‌وه‌یه‌ک به سه‌ر وه‌رز له ئیران و کوردستاندا (له ژیر چاپ دایه)

5- ده‌یان وتاری وه‌رزشی و . . . هتد له کوردستان و لاواندا

6- کتیبیک سه‌باره‌ت به چۆنیه‌تی ته‌حویل دانه‌وه‌ی هه‌وت کادرو پيشمه‌رگه‌ی حیزب به‌هۆی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی به کۆماری ئیسلامی و مه‌به‌سته‌کانی ئه‌و ریژیمه له‌و چوارچۆیه‌دا، که ئه‌گه‌ر ته‌مه‌ن مه‌ودا بدا له سالی 82 وه‌ ده‌چیته ژیر چاپ.